

Financijski instrumenti na tržištima kapitala i novca

Bračko, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:798574>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-12**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

**Sveučilište
Sjever**

Završni rad br. 422/TGL/2019

Financijski instrumenti na tržištima kapitala i novca

Ivana Bračko, 1714/336

Varaždin, srpanj 2019. godine

Sveučilište Sjever

Odjel za logistiku i održivu mobilnost

Završni rad br. 422/TGL/2019

Financijski instrumenti na tržištima kapitala i novca

Student

Ivana Bračko, 1714/336

Mentor

Tomislava Majić, mr. sc.

Varaždin, srpanj 2019. godine

Prijava završnog rada

Definiranje teme završnog rada i povjerenstva

ODJEL Odjel za logistiku i održivu mobilnost

STUDIJ preddiplomski stručni studij Tehnička i gospodarska logistika

PRISTUPNIK Ivana Bračko

MATIČNI BROJ 1714/336

DATUM 1. lipnja 2019

KOLEGIJ Financijski menadžment

NASLOV RADA Financijski instrumenti na tržištima kapitala i novca

NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU Financial Instruments in the Capital and Money Markets

MENTOR mr. sc. Tomislava Majić

ZVANJE viši predavač

ČLANOVI POVJERENSTVA

- dr. sc. Krešimir Buntak, predsjednik
- mr. sc. Tomislava Majić, mentor
- Ivana Martinčević, univ. spec. oec., član
- dr. sc. Igor Klopotan, zamjenski član
-

Zadatak završnog rada

BROJ 422/TGL/2019

OPIS

Pretpostavka razvoja i rasta gospodarstva je postojanje razvijenog financijskog sustava koji kanalizira viškove sredstava novčano-suficitarnih subjekata prema novčano-deficitarnim, kako bi se osigurala likvidnost u gospodarstvu, omogućivši platne transakcije, štednju i kreditiranje svih institucionalnih sektora, te osobito ostvarenje ciljne funkcije poduzeća, njegova rasta.

Uz središnju banku, kao monetarnu vlasti i regulatora financijskog sustav, posebnu ulogu imaju financijski instrumenti kao proizvodi tog sustava, čije se cijene formiraju na tržištu novca i tržištu kapitala.

U radu je potrebno:

- pojmovno odrediti financijski sustav, tržišta i instrumente
- definirati tržište kapitala i njegove sudionike te objasniti ulogu dionica i obveznica, vrste i povrat
- definirati tržište novca i pripadne rizike, te podjelu i ulogu kratkoročnih vrijednosnica
- objasniti računovodstveni tretman financijskih instrumenata, način njihova knjižena i tretman ulaganja u vlasničke i dužničke instrumente.
- na primjeru Zagrebačke burze, kao mjesta trgovanja financijskim instrumenata, prikazati strukturu i dinamiku prometa u odabranom vremenskom periodu

ZADATAK URUČEN

POTPIS MENTORA

Majić

Predgovor

Zahvaljujem se mentorici prof. Tomislavi Majić, mr.sc. koja me kroz svoja predavanja zainteresirala za ovo područje i pomogla u izradi završnog rada te bila uvijek pristupačna, redovito saslušala pitanja i dijelila korisne savjete.

Također se zahvaljujem svim profesorima i asistentima na prenesenom znanju u ove tri godine studija i svakako velika zahvala obitelji na podršci i razumijevanju.

Sažetak

U ovom radu opisan je financijski sustav te njegove komponente, odnosno financijski instrumenti, financijska tržišta te financijski posrednici. Detaljno su obrađena tržišta kapitala i tržišta novca te financijski instrumenti koji se pojavljuju na tim tržištima, a to su dionice i obveznice na tržištu kapitala te trezorski zapisi, blagajnički zapisi, komercijalni zapisi, bankovni akcepti i prenosivi certifikati o depozitu na tržištu novca. Nadalje je navedeni računovodstveni tretman financijskih instrumenata, odnosno prikazan je način knjižena pojedinih instrumenata te tretmani ulaganja u vlasničke instrumente i u dužničke instrumente. Navedena je Zagrebačka burza kao mjesto trgovanja financijskim instrumenata, a unutar tog poglavlja prikazan je promet zagrebačke burze u 2019. godini. Za mjesec travanj analiziran je promet po kategorijama: sveukupni promet, promet dionicama, promet obveznicama i OTC promet. Za svaku kategoriju dodan je grafički prikaz kako bi bile lakše uočljive oscilacije koje se pojavljuju u prometu. Na koncu je napravljena usporedba prometa u prvom tromjesečju 2019. godine sa početkom drugog tromjesečja, odnosno mjesecom travnjem 2019. godine te su protumačene razlike koje su uočene.

Ključne riječi: financijski instrumenti, financijska tržišta, dionice, obveznice, promet

Abstract

This paper describes the financial system and its components, financial instruments, financial markets and financial intermediaries. The capital markets and the money market and the financial instruments that appear in these markets are thoroughly processed. These are stocks and equity bonds and treasury bills, treasury bills, commercial bills, bank accounts and transferable certificates of money market deposits. Furthermore, the accounting treatment of financial instruments is provided, in the manner of recording of individual instruments, as well as the treatment of instrument investments and debt instruments. The Zagreb Stock Exchange was listed as a trading tool for financial instruments, and within this chapter the Zagreb Stock Exchange turnover was presented in 2019. For the month of April, the turnover was analyzed by categories: total turnover, turnover, bond turnover and OTC turnover. For each category a graphical display was added to make it easier to notice oscillations occurring in traffic. Finally, a comparison was made in the first quarter of 2019 with the beginning of the second quarter or the month of April 2019, and the differences were observed.

Key words: financial instruments, financial markets, stocks, bonds, turnover

Popis korištenih kratica

OTC	Izvanburzovna tržišta
ZTK	Zakon o tržištu kapitala
MRS	Međunarodni računovodstveni standard
MTP	Multilateralna trgovinska platforma
HNB	Hrvatska narodna banka
SEC	Američka komisija za vrijednosne papire
OECD	Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj
ZSE	Zagreb stock exchange
SKDD	Središnje klirinško depozitarno društvo
NYSE	New York Stock Exchange

Sadržaj

1.	UVOD	1
2.	POJMOVNO ODREĐENJE FINANCIJSKOG SUSTAVA.....	2
2.1.	FINANCIJSKI INSTRUMENTI.....	3
2.2.	FINANCIJSKA TRŽIŠTA.....	4
2.3.	FINANCIJSKI POSREDNICI	6
3.	TRŽIŠTE KAPITALA.....	7
3.1.	DIONICE	8
3.1.1.	<i>Redovne dionice</i>	9
3.1.2.	<i>Povlaštene dionice</i>	11
3.1.3.	<i>Dividende</i>	12
3.2.	OBVEZNICE	13
4.	TRŽIŠTE NOVCA	16
4.1.	TREZORSKI ZAPISI	17
4.2.	BLAGAJNIČKI ZAPISI.....	18
4.3.	KOMERCIJALNI ZAPISI.....	19
4.4.	BANKOVNI AKCEPTI.....	20
4.5.	PRENOSIVI CERTIFIKATI O DEPOZITU	21
5.	RAČUNOVODSTVENI TRETMAN	22
5.1.	KNJIŽENJE OBVEZNICA	22
5.2.	KNJIŽENJE DIONICA.....	24
5.3.	KNJIŽENJE KOMERCIJALNIH ZAPISA	26
5.4.	KNJIŽENJE TREZORSKIH ZAPISA.....	27
5.5.	ULAGANJA U VLAŠNIČKE INSTRUMENTE.....	28
5.6.	ULAGANJA U DUŽNIČKE INSTRUMENTE	29
6.	PROMET ZAGREBAČKE BURZE	30
6.1.	ZAGREBAČKA BURZA	30
6.2.	PROMET ZAGREBAČKE BURZE U PRVOM TROMJESEČJU 2019. GODINE	31
6.3.	PROMET ZAGREBAČKE BURZE U TRAVNJU 2019. GODINE	32
6.3.1.	<i>Sveukupni promet</i>	33
6.3.2.	<i>Dionice</i>	34
6.3.3.	<i>Obveznice</i>	35
6.3.4.	<i>OTC promet</i>	36
6.4.	USPOREDBA PRVOG TROMJESEČJA 2019. GODINE I TRAVNJA 2019. GODINE	37
7.	ZAKLJUČAK.....	39
8.	LITERATURA	41

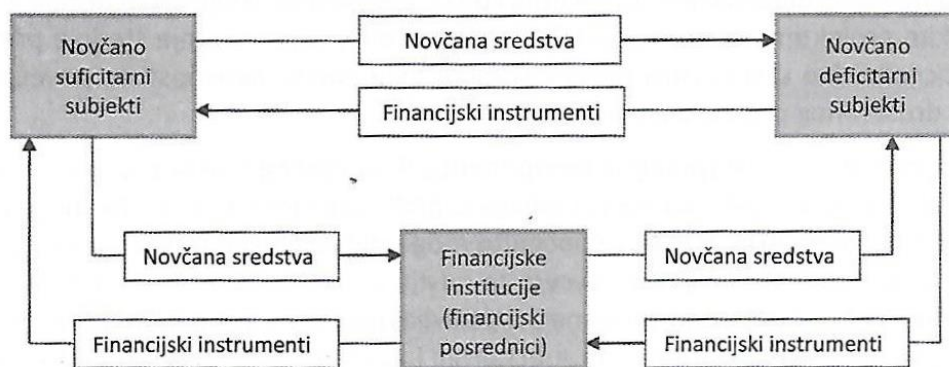
1. UVOD

Financijski instrumenti su vrlo široko područje, a kako bi se što jednostavnije i jasnije prikazalo i pojasnilo te instrumente u drugom poglavlju je obrađen financijski sustav kao polazište iz razloga što su financijski instrumenti jedna od komponenti financijskog sustava te su definirani financijski instrumenti, financijska tržišta i financijski posrednici. U trećem poglavlju obrađeno je tržište kapitala u kojeg spadaju dionice i obveznice. Oba instrumenta koja se pojavljuju na tržištu kapitala detaljno su obrađena, navedene su različite vrijednosti, vrste, prava koja nose i dr. Također su navedene dividende kao iznos koji se isplaćuje dioničarima te su dane sažete informacije o njima kako bi se lakše razumjela tematika rada. U četvrtom poglavlju obrađeno je tržište novca u koje spadaju trezorski zapisi, blagajnički zapisi, komercijalni zapisi, bankovni akcepti i prenosivi certifikati o depozitu. Isto kao i kod tržišta kapitala svaki instrument je zasebno obrađen i pojašnjen te su dane sve najvažnije informacije o svakom pojedinom instrumentu. Nakon trećeg i četvrtog poglavlja u kojem su obrađena tržišta kapitala i tržišta novca, u petom poglavlju je obrađen računovodstveni tretman financijskih instrumenata, u prvom dijelu prikazano je knjiženje pojedinih financijskih instrumenata, a u drugom dijelu računovodstveni tretman ulaganja u financijske instrumente koja su podjeljena na ulaganje u vlasničke instrumente i ulaganje u dužničke instrumente. Kod ulaganja u vlasničke instrumente pojašnjene su dvije metode i to: metoda troška ulaganja i metoda udjela. Kod ulaganja u dužničke instrumente pojašnjeno je o čemu ovisi računovodstveni tretman ulaganje te na koji način funkcionira. U šestom poglavlju obrađen je promet Zagrebačke burze u 2019. godini, odnosno dan je prikaz prometa po kategorijama: sveukupni promet, dionice, obveznice, OTC promet. Najprije su dani podaci za prvo tromjesečje koji se kasnije uspoređuju s mjesecom travnjom 2019. godine koji je detaljnije obrađen. Na koncu, grafički prikazi daju jako dobar uvid u to kakvo je bilo kretanje prometa na Zagrebačkoj burzi od siječnja do travnja 2019. godine.

Cilj i svrha ovog rada je pobliže upoznati financijske instrumente i njihove karakteristike, koja prava i obveze oni nose sa sobom, gdje se njima trguje. Analizirati promet dionicama i obveznicama te protumačiti rezultate dobivene tim istraživanjem.

2. POJMOVNO ODREĐENJE FINANCIJSKOG SUSTAVA

Financijski instrumenti jedna su od komponenti financijskog sustava uz financijska tržišta i financijske posrednike. Na financijskom tržištu odvija se promet financijskim instrumentima između novčano suficitarnih i novčano deficitarnih subjekata. U tom odnosu financijski instrumenti predstavljaju ugovor koji definira odnose, omogućavaju i osiguravaju transfer novčanih sredstava te uređuju prava i obveze između ugovornih strana. Uz financijske instrumente na financijskom tržištu pojavljuju se i financijski posrednici. Financijski posrednici prikupljaju slobodna novčana sredstva od novčano suficitarnih subjekata, okrupnjavaju ih i preusmjeravaju ih novčano deficitarnim subjektima. Financijske institucije putem emisije i prodaje financijskih instrumenata novčano suficitarnih subjekata prikupljaju slobodna novčana sredstva koja kasnije ulažu u financijske instrumente koje emitiraju novčano deficitarni subjekti.¹

Slika 2.1 Djelovanje financijskog sustava

Izvor: Hladika M., Matovina H., Perčević H.: Računovodstvo financijskih instrumenata, Zagreb, 2017.

Na slici 2.1. vidljivo je kako se prijenos sredstava od novčano suficitarnih do novčano deficitarnih subjekata može odvijati na dva načina. Prvi način je izravno od novčano deficitarnih subjekata, a drugi način je preko financijskih posrednika. Kod prijenosa preko posrednika novčano suficitarni subjekti kupuju financijske instrumente financijskih institucija, a financijske institucije prikupljena novčana sredstva od novčano suficitarnih subjekata koriste za ulaganje u financijske instrumente novčano deficitarnih subjekata.

¹ Hladika M., Matovina H., Perčević H.: Računovodstvo financijskih instrumenata, Zagreb, 2017., str. 3-6

2.1. FINANCIJSKI INSTRUMENTI

Prema MRS-u 32, financijski instrument definira se kao „svaki ugovor uslijed kojeg nastaje financijska imovina jednog subjekta i financijska obveza ili vlasnički instrument drugog subjekta“.²

Od 1. siječnja 2009. godine stupa na snagu Zakon o tržištu kapitala. Prema ZTK-u financijski instrumenti podjeljeni su u četiri grupe. Prvu grupu čine prenosivi vrijednosni papiri u koje spadaju dionice i obveznice te svi oni vrijednosni papiri na temelju kojih se može obavljati plaćanje u novcu ili daju pravo na stjecanje ili prodaju prenosivih vrijednosnih papira. Drugu grupu čine instrumenti tržišta novca u koje spadaju trezorski, blagajnički, komercijalni zapisi i certifikati o depozitu. Treća grupa su jedinice u subjektima za zajednička ulaganja, a njih čine udjeli u različitim vrstama investicijskih fondova. Posljednja grupa su izvedenice, u njih spadaju opcije, terminski ugovori i zamjene. Izvedenice su vezane uz drugu imovinu i isplata ovisi o vrijednosti te imovine.

Ako kao kriterij uzmemo vrstu obveze, financijske instrumente možemo podjeliti na instrumente udjela u trajnom kapitalu (vlasnički financijski instrumenti) i instrumente zaduženja (dužnički financijski instrumenti). Kod vlasničkih financijskih instrumenata ukupan trajni kapital podjeljen je na dionice, a svaki vlasnik dionice posjeduje dio društva. U tom slučaju dionice su preferencijalne ili obične. Osnovna razlika između preferencijalnih i običnih dionica je u tome što vlasnici preferencijalnih dionica imaju pravo prvenstvenog potraživanja u odnosu na vlasnike običnih dionica, a vlasnici običnih dionica imaju najveći rizik gubitka. U dužničke financijske instrumente spadaju obveznice. Kod obveznica bitan je odnos između zajmodavca (investitora/donositelja obveznice) i zajmoprimca (izdavatelja). Ona obvezuje izdavatelja da donositelju obveznice isplati sumu novca uvećanu za kamatu do datuma dospjeća obveznice.

Prema strukturi financijski instrumenti dijele se na izvorne instrumente (originalne), hibridne instrumente (strukturirane) i izvedene instrumente (derivativne). Izvorni financijski instrumenti su dužnički ili vlasnički. Hibridni financijski instrumenti su kombinacija vlasničkih i dužničkih financijskih instrumenata s time da su više dužnički nego vlasnički. Izvedeni instrumenti kao što je i prethodno navedeno ovise o vrijednosti druge imovine uz koju su vezani.³

² Hladika M., Matovina H., Perčević H.: Računovodstvo financijskih instrumenata, Zagreb, 2017., str.7

³ Tomić B.: Financijski instrumenti i izvedenice, Zagreb, 2016., str. 1-7

Posljednja podjela je podjela prema ročnosti po kojoj se financijski instrumenti dijele na instrumente tržišta novca i instrumente tržišta kapitala koja je detaljnije obrađena u nastavku.

2.2. FINANCIJSKA TRŽIŠTA

Financijska tržišta su centar financijskog sustava. S obzirom na stupanj razvijenosti, tržišta kapitala se dijele na razvijena, tržišta u razvoju i mlada tržišta.

Prema formalnosti strukture tržišta se dijele na burze i izvanburzovna tržišta (OTC). Razlika između ove dvije strukture je u tome što se pod burzom smatra fiksno mjesto trgovanja uz stroga pravila trgovanja dok OTC tržišta ne zahtijevaju fiksno mjesto trgovanja i pravila nisu toliko strogo definirana.

Burza je organizirano i centralizirano fizičko mjesto trgovanja dionicama i obveznicama na kojem članovi burze trguju prema specifičnom skupu pravila i regulacije i to kao posrednici ili za vlastiti račun. Organizacijska struktura je organizirana kao udruženje članova. Trguje se samo uvrštenim vrijednosnicama.

Dokaz o ispunjavanju uvjeta za uvrštenje na burzu su: godišnja dobit, broj dionica ponuđenih javnosti, broj krupnih dioničara, neto-aktiva, minimalne tržišne vrijednosti, minimalni broj vlasnika po 100 dionica i sl. Tvrtka mora podnositi godišnja i periodična izvješća, organizirati skupove dioničara i iznositi u javnost financijske informacije. Najveći promet na sekundarnom tržištu ostvaruje se preko burzovnog tržišta. Pri tome se na burzi najviše trguje običnim dionicama, obveznicama, a ponešto i preferencijalnim dionicama. Burza je pokazatelj stanja i kretanja privrede. Burzovni indeksi i prosjeci pokazatelji su stanja na burzovnim tržištima.

OTC tržište je važan oblik organiziranog sekundarnog tržišta. Na njemu se trguje dionicama i obveznicama manjih ili novijih tvrtki koje najčešće nisu, ali mogu biti uvrštene i na burzama. U svijetu ga je 1971. godine formiralo udruženje američkih dilera kao sustav automatskih kotacija na mreži spojenih računala. Posao se zaključuje telefonom, telefaksom ili teleksom, bez fizičkog susreta sudionika.⁴

S obzirom na to da li se financijski instrument pojavljuje na tržištu prvi puta ili se promet obavlja s već postojećim instrumentom, financijsko tržište dijelimo na primarno i sekundarno. Na primarnom tržištu se prikupljaju novčana sredstva za financiranje poslovnih aktivnosti i

4

investicijskih projekata, a na sekundarnom tržištu investitori mogu transakcijama regulirati svoju likvidnost.

Prema načinu prodaje instrumenata financijska tržišta se dijele na otvoreno tržište i dogovorno (sporazumno) tržište. Razlika između ova dva tržišta je u tome što se na otvorenom tržištu financijski instrumenti prodaju općoj javnosti te se često više puta prodaju i kupuju do roka dospijeca, za razliku od otvorenog tržišta na dogovornom tržištu vrijednosnice se prodaju privatno jednom ili nekim određenim velikim financijskim institucijama ili bogatim pojedincima koji ih u svom portfelju drže do roka dospijeca.

Prema dospijecu financijskih instrumenata razlikujemo tržište novca i tržište kapitala. Na tržištu novca trguje se financijskim instrumentima koji imaju dospijec do godine dana, ti instrumenti trebaju biti visoko likvidni i imati mali stupanj rizika. Na tržištu kapitala trguje se financijskim instrumentima kojima je rok dospijeca više od godinu dana. Glavni korisnik sredstava na ovom tržištu je poslovni sektor.

Prema obliku u kojem su sredstva pribavljena razlikujemo tržišta vlastitog kapitala (tržišta dionica) i zajmovna (kreditna) tržišta. Na tržištu vlastitog kapitala poduzeća i financijske institucije povećavaju vlastiti kapital emisijom dionica dok je zajmovno tržište tržište kratkoročnih bankarskih kredita.

Prema metodi trgovine razlikujemo dražbovna tržišta, dilerska tržišta i hibridna tržišta. Na dražbovnim tržištima trgovci se direktno sučeljavaju, na dilerskim tržištima dileri kotiraju cijene, a hibridna tržišta imaju elemente i dražbovnih i dilerskih tržišta.⁵

⁵ Vidučić Lj., Pepur S., Šimić Šarić M.: Financijski Menadžment, Zagreb, 2018. str. 99-110

2.3. FINANCIJSKI POSREDNICI

Financijski posrednici su financijske institucije koje prikupljaju slobodna novčana sredstva od novčano suficitarnih subjekata, okrupnjavaju ih i preusmjeravaju ih novčano deficitarnim subjektima. Financijske institucije putem emisije i prodaje financijskih instrumenata novčano suficitarnih subjekata prikupljaju slobodna novčana sredstva koja kasnije ulažu u financijske instrumente koje emitiraju novčano deficitarni subjekti.

Najpoznatiji financijski posrednik je banka, a nakon nje značajne su štedne depozitne institucije, osiguravajuće kompanije, mirovinski fondovi, investicijski fondovi, fondovi tržišta novca itd.

Pod depozitarne institucije podrazumijevaju se komercijalne ili poslovne banke, štedionice, štedno kreditne zadruge i specijalizirane depozitarne financijske institucije koje se bave prikupljanjem depozita i štednje. Depozitarne institucije uzimaju kredite, u obliku depozita i taj novac koriste za odobravanje kredita.

Banke su institucije koje stvaraju kredit, odobrenje za svoj rad dobivaju od narodne banke. Poduzeća mogu svoj novac deponirati u banke ili kupovati zajmove od banke čime kreditiraju banke, a banke im isplaćuju pasivne kamate. Banke prikupljenim sredstvima mogu izravno kreditirati poduzeća ili im odobravati kredite. Banke mogu obavljati i mnoge druge usluge kao što je ocjena investicijskih elaborata poduzeća, posredovanje u emisiji vrijednosnih papira, posredovanje prilikom reorganizacije, posredovanje pri amortizaciji obveznica i sl. za koje naplaćuje naknadu, odnosno posredničku proviziju.

Mirovinski fondovi, investicijski fondovi i osiguravajuća društva prikupljaju novčana sredstva naplatom premija osiguranja ili emitiranjem sekundarnih vrijednosnih papira. Investicijski fondovi emitiraju svoje vrijednosne papire, prvenstveno dionice ili udjele kojima prikupljaju sredstva za kupnju vrijednosnih papira.⁶

⁶ Orsag S.: Vrijednosni papiri, Sarajevo, 2003., str. 29-35

3. TRŽIŠTE KAPITALA

Na tržištu kapitala trguje se dugoročnim financijskim instrumentima, dionicama i obveznicama koji su više rizični instrumenti za razliku od instrumenata tržišta novca pa samim time i investitori zahtjevaju i višu premiju za rizik. Sudionike tržišta kapitala dijelimo u 3 skupine:

1. emitenti (izdavači vrijednosnih papira),
2. investitori (ulagači u vrijednosne papire),
3. financijski posrednici.

Što se tiče investitora na tržištu kapitala, razlikuju se sljedeće skupine: portfolio investitori, špekulanti, arbitražeri i preuzimači. Portfolio investitori izdvajaju određenu svotu novaca za investiranje, zarađuju kroz dugoročno uvećanje vrijednosti kroz dividende, kamate, tantijeme, najamnine i povećanje tržišne vrijednosti investicije. Špekulanti su sudionici tržišta kapitala koji zarađuju temeljem očekivanih promjena cijena investicija. Razlikuju se dvije skupine špekulanata, bik i medvjed. Bik špekulira na porast cijene vrijednosnih papira tj. kupuje papire na kredit i očekuje porast cijene vrijednosnih papira. S porastom cijene prodaje vrijednosni papir i podmiri kredit, ali ujedno i zaraditi na razlici cijene. Medvjed špekulira na pad cijene vrijednosnih papira tako što prodaje posuđeni vrijednosni papir, kada dođe do pada cijene vrijednosni papir će se kupiti čime se vraća posuđeni vrijednosni papir i zarađuje od razlike cijene. Arbitražeri kupuju vrijednosni na tržištu gdje je cijena niža i prodaju ga na tržištu gdje je cijena viša čime izjednačavaju cijene papira na različitim tržištima. Preuzimači su osobe koje ulaganjem u vrijednosne papire žele preuzeti kontrolu poslovanja dioničkog društva.

U institucije tržišta kapitala ubrajaju se burze, tržište preko šaltera (OTC) i regulatori tržišta. Najatraktivnije su dakako burze koje pružaju veliku sigurnost iz razloga što uz svaku burzu stoji i klirinška kuća koja osigurava isplatu.

Kao posrednici na ovom tržištu pojavljuju se specijalisti za kupoprodaju vrijednosnih papira (dileri) i burzovni mešetari (brokeri).⁷

⁷ Tomić B.: Financijski instrumenti i izvedenice, Zagreb, 2016., str. 61-200

Sudionici tržišta kapitala u Hrvatskoj su:

1. ulagatelji u financijske instrumente (građani, trgovačka društva, investicijski i mirovinski fondovi, društva za osiguranje, kreditne institucije (banke) i dr.),
2. posrednici u trgovini - investicijska društva, kreditne institucije i ostali,
3. izdavatelji financijskih instrumenata (kompanije koje nude financijske instrumente radi trgovanja),
4. Središnje klirinško depozitarno društvo d.d. Zagreb (SKDD),
5. Zagrebačka burza d.d. Zagreb.⁸

3.1. DIONICE

Ukupan kapital nekog dioničkog društva podijeljen je na određeni broj dionica, svaki vlasnik koji ih posjeduje ujedno posjeduje i proporcionalni dio dioničkog društva. S obzirom da dionice predstavljaju udio u vlasništvu dioničkog društva, nazivaju se vlasnički vrijednosni papiri. Dionice se dijele na dvije skupine, redovne (obične) dionice i povlaštene (preferencijalne) dionice.

Tri su vrste vrijednosti dionica: nominalna vrijednost, knjigovodstvena vrijednost i tržišna vrijednost. Nominalna vrijednost dionice je ona vrijednost po kojoj se dionica emitira. U trenutku emitiranja dionice, nominalna i knjigovodstvena vrijednost su jednake. ZTK kaže da kod dioničkih društva nominalna vrijednost mora biti izražena u kunama i iznos ne može biti manji od 100,00 kn. Knjigovodstvena vrijednost dionice je vrijednost vlasničke glavnice, umanjena za ukupne obveze poduzeća i povlaštene dionice te podijeljena s brojem emitiranih dionica. Isto tako knjigovodstvena vrijednost je početni pokazatelj uspješnosti poslovanja d.d.-a. Tržišna vrijednost dionice je vrijednost koju na tržištu određuju ponuda i potražnja. Ako je potražnja za dionicom veća i njezina cijena je veća, a ako je ponuda veća, vrijednost dionice je manja. Tržišna vrijednost može biti veća, manja ili jednaka nominalnoj vrijednosti ovisno o situaciji na tržištu. Prema tome ako je cijena viša od nominalne, dionica se prodaje uz premiju, a ako je cijena niža od nominalne, dionica se prodaje uz diskont.

⁸ <https://www.hanfa.hr/getfile.ashx/?fileId=42497> (13.05.2019.)

Slika 3.1 Dionica

Izvor: <http://www.muzej-rijeka.hr/online-arhiva/akvizicije-2006-2010/zbirka-numizmatike.html>

(15. Svibnja 2019.)

3.1.1. Redovne dionice

Redovne dionice dioničaru daju pravo vlasništva nad kompanijom emitenta i pravo upravljanja. Dioničari dobivaju gotovinske tijekove od dividendi i kapital dobitka s time da niti jedan od ovih tijekova nije zakonska obveza emitenta. Isplate dividendi slične su isplati kupona kod kuponskih obveznica, ali je razlika što dionice ne dospijevaju nikada pa dioničari mogu samo međusobno sekundarnim transakcijama prodavati dionice, ali se to ne odnosi na emitenta.

Vlasniku redovne dionice ona donosi pravo glasa na godišnjoj skupštini dioničara i udio u konačnom financijskom rezultatu poduzeća, ako je tako izglasano na skupštini dioničara, ali mu nije omogućen utjecaj kod donošenja strateških odluka u poduzeću. Kod redovnih dionica pojavljuju se određena prava, a to su: pravo glasa, rezidualno pravo, pravo na dividendu, pravo prvokupa, pravo prodaje i pravo ograničene odgovornosti.

Pravo glasa donosi pravo glasa na glavnoj skupštini dioničara i kontrolu poslovnih knjiga. Dioničari s velikim udjelima u poduzeću imaju vodeću ulogu u upravljanju poduzeća, a dioničari koji imaju puno manje udjele u velikim korporacijama nemaju stvarnog doticaja s upravljačkim pravima i velik dio njih nije prisutan na godišnjoj skupštini dioničara.

Prema rezidualnom pravu kod redovnih dionica u slučaju bankrota društva najprije se naplaćuju vjerovnici, zaposlenici, dobavljači, vlasnici povlaštenih dionica i drugi. Nakon podmirenja ostalih vjerovnika naplatiti se mogu redovni dioničari. Redovni dioničari su u slučaju lošeg poslovanja poduzeća izloženi većem riziku nego vlasnici povlaštenih dionica i obveznica, ali je mogućnost stjecanja profita najveća.

Kod prava na dividendu vlasnicima redovnih dionica nije zagarantirana isplata dividendi kao što je to sigurno kod vlasnika povlaštenih dionica.

Pravo prvokupa daje mogućnost kupnje dodatnih dionica po boljoj cijeni prije nego što je kupnja omogućena javnosti što znači da tvrtka mora vlasnicima redovnih dionica koji imaju ugovoreno pravo prvokupa upisati nove dionice prije ostalih.

Investitorima se daje pravo prodaje svojih dionicama na sekundarnom tržištu ukoliko tvrtka ne posluje uspješno, odnosno ne isplaćuje dividende.

Pravo ograničene odgovornosti jako je dobro za redovne dioničare iz razloga što ukoliko dođe do stečaja, dioničari odgovaraju samo do onog iznosa koliko je bilo njihovo inicijalno ulaganje. Sva njihovna osobna imovina ostaje sigurna.

3.1.2. Povlaštene dionice

Povlaštene dionice imaju karakteristike dužničkih i vlasničkih vrijednosnih papira, naziv proizlazi iz toga što prioritetni dioničari imaju pravo prvenstva u odnosu na obične dioničare u slučaju likvidacije i kod isplate dividendi. Nalikuju obveznicama, ali iz razloga što nije zakonska obveza isplate dividendi, ne mogu tvrtku dovesti u bankrot kao što je to slučaj kod neplaćanja kupona na obveznice. Privilegija povlaštenim dioničarima je što se većina povlaštenih dionica emitira kao kumulativne dionice pa se zaostale dividende moraju isplatiti prije nego se bilo kakve dividende isplaćuju običnim dioničarima. Povlaštene dionice slične su običnima, nemaju utvrđeni rok dospijeca i nisu opozive.

Povlaštene dionice donose svojim vlasnicima određene povlastice za razliku od vlasnika redovnih dionica. Kod isplate dividendi, najprije se isplaćuje vlasnicima povlaštenih dionica, a zatim vlasnicima redovnih dionica. Ako tvrtka završi u stečaju, vlasnici povlaštenih dionica se naplaćuju prije redovnih dioničara. Povlaštene dionice vrlo su slične obveznicama, a dijele se na kumulativne dionice i nekumulativne dionice. Većina povlaštenih dionica ima svojstvo kumuliranja, a ovo svojstvo zapravo služi tome da se sve neplaćene dividende u bilo kojoj godini prenose na sljedećoj godini. Tj. značajka kumulativnih povlaštenih dionica je u tome što se neisplaćene dividende kumuliraju i isplaćuju u budućnosti, ali moraju biti isplaćene prije isplate vlasnicima redovnih dionica. Ne znači uvijek da će zaostale dividende povlaštenih dionica biti plaćene. Nekumulativne dionice se ne akumuliraju, nose dividende koje se ne prenose za isplatu u sljedećim godinama.⁹

Kod isplate dividendi prioritet su vlasnici povlaštenih dionica.

⁹ C. Van Horne J.: Financijsko upravljanje i politika, Zagreb, 1993., str. 609-610

3.1.3. Dividende

Dividende su iznos koji se isplaćuje dioničarima temeljem udjela u vlasništvu. Najčešće su gotovinske regularne dividende koje se isplaćuju preko banke ili na ruke koje se očekuju i u budućnosti. Osim njih korporacija može redovito ili povremeno dijeliti ekstra dividende, specijalne dividende, likvidacijske dividende i dividende u dionicama. Odluku o isplati dividendi donosi upravni odbor ili glavna skupština. Iznos dividende može se izraziti kao dividenda po dionici, dividendni prinos i stopa ili pokazatelj isplate dividendi.

Kod donošenja odluke o isplati gotovinskih dividendi potrebno je definirati tko ima pravo na dividendu. Datumi koje je potrebno odrediti su: datum izglasavanja, datum kad dionice nose dividendu, datum kad su dionice bez dividendi, datum registracije i datum isplate.

Tvrtke moraju definirati koja politika dividendi najbolje odgovara financijskim i konkurentnim prilikama tvrtke. Najčešće politike dividendi su: politika rezidualnih dividendi, politika regularnih (stabilnih) dividendi, politika višestrukih povećanja dividendi, politika konstantnog pokazatelja isplate i politika regularne plus ekstra dividende.

Politika rezidualnih dividendi temelji se na tome da tvrtka treba zadržati i reinvestirati zarade ako je stopa povrata koja se može zaraditi veća od stope koju bi investitori u prosjeku mogli ostvariti od investicija s jednakim rizikom. Ova politika se ne preporuča na kratki rok, nego pri utvrđivanju dugoročnog cilja isplate dividendi.

Politika regularnih (stabilnih) dividendi je najčešća politika dividendi. Tvrtka određuje dividendu ispod razine koju može održavati u slučaju negativnih trendova, ako se situacija poboljša, tvrtka povećava dividendu, ali na nivo niži od maksimalne održive dividende.

Politika višestrukih povećanja dividendi preporuča mala i česta povećanja dividendi. Tvrtke utvrde ciljnu stopu rasta dividendi na razini dugoročne stope inflacije.

Politika konstantnog pokazatelja isplate temelji se na isplati konstantne stope iz zarada tvrtke za dividende. S variranjem zarada tvrtke variraju i dividende, iz tog razloga se slabo koriste na kratak rok.

Politika regularne plus ekstra dividende je isplata dividendi u dva dijela, regularne i ekstra dividende. Ekstra dividende su dodatne dividende koje se isplaćuju kada situacija to dopušta, prikladna je za tvrtke koje imaju varijabilne zarade i varijabilne gotovinske tijekove.¹⁰

¹⁰ Vidučić Lj., Pepur S., Šimić Šarić M.: Financijski Menadžment, Zagreb, 2018. str. 261-270

3.2. OBVEZNICE

Obveznice su dugoročni dužnički financijski instrumenti koji uređuju odnos između vjerovnika i dužnika. Uz dionice su najpoznatiji financijski instrumenti, a izdavaju se radi prikupljanja novčanih sredstava. Obveznice nalažu izdavatelju da na određeni budući datum isplati vlasniku određena sredstva uvećana za kamatu.

Obveznice se dijele prema pet kriterija, a to su: obveznice prema mjestu emisije, obveznice prema tipu emitenta, obveznice prema osiguranju, obveznice prema novčanom toku i obveznice prema karakteru isplate kamatne stope.

Prema mjestu emisije obveznice se dijele na domaće, strane i euroobveznice. Domaće obveznice su obveznice koje emitiraju domaće pravne osobe one države u kojoj se izdaju i u valuti te države. Strane obveznice su obveznice koje izdaju korporacije ili države koje su nerezidentite države u kojoj se trguje tim obveznicama. Izdaju se kako bi se prikupila sredstva na tržištu na kojem postoji interes za njima. Euroobveznice su obveznice koje se izdaju u najstabilnijim stranim valutama, njima se trguje na tržištima kapitala na cijelom svijetu.

Prema tipu emitenta obveznice se dijele na državne, municipalne i korporacijske obveznice. Državne obveznice su obveznice koje izdaje vlada, državni organi i agencije te one imaju najmanji kreditni rizik. Municipalne obveznice su obveznice koje izdaju gradovi, županije, općine i drugi, a prikupljena sredstva namjenjena su za izgradnju lokalne infrastrukture. Korporacijske obveznice su obveznice koje izdaju trgovačka društva, spadaju u skupinu narizičnijih obveznica.

Prema osiguranju obveznice se dijele na osigurane i neosigurane obveznice. Osigurane obveznice osiguravaju naplatu potraživanja, a neosigurane obveznice nemaju nikakvo osiguranje naplate potraživanja.

Prema novčanom toku obveznice se dijele na kuponske obveznice, obveznice bez kupona i anuitetske obveznice. Kuponske obveznice isplaćuju zaradu u kuponima koji se mogu isplaćivati godišnje, polugodišnje ili kvartalno, a svaki kupon se sastoji od umnoška glavnice i kuponske kamatne stope. Obveznice bez kupona isplaćuju se samo jednom, na određeni budući datum, a isplata je jednaka glavnici uvećanoj za kamate. Anuitetske obveznice kupuju se jednokratno, a isplaćuje se u jednakim anuitetima tijekom vijeka trajanja obveznice.

Prema karakteru isplate kamatne stope postoje obveznice s fiksnom kamatnom stopom, obveznice s varijabilnom kamatnom stopom i obveznice indeksirane inflacijom. Kod obveznice s fiksnom kamatnom stopom vlasnik točno zna vrijednos budućih kamata i duljinu trajanja obveznice. Obveznice s varijabilnom kamatnom stopom dijele se a tri vrste: dohodovne obveznice, obveznice indeksirane inflacijom i inverzno fluktuirajuće obveznice.

Slika 3.2 Obveznica

Izvor:

<https://www.aukcije.hr/prodaja/Numizmatika/Novcanice/Bonoviobveznicedionice/255/oglas/Obveznice-4-X-100-Dinara-za-izgradnju-tunela-U%C4%8Dka-SR-Hrvatska/2761164/>

(15. svibnja 2019.)

U ugovoru kod emisije obveznica se definira: nominalna vrijednost, kuponska kamatna stopa i datumi isplate, datum dospijea, kolateral i klauzula opoziva.

Nominalna vrijednost je ona vrijednost koja je na obveznici tj. to je iznos koji je tvrtka posudila i koji obećava vratiti. To je uvijek okrugli iznos npr. 500 €. Kuponska kamatna stopa definira kuponska plaćanja koja će emitent godišnje ili polugodišnje isplaćivati kupcu obveznice. Datum dospijea je datum na koji se nominalni iznos mora isplatiti investitoru, a to je najčešće od 10 do 30 godina. Prema kolateralu, odnosno pokriću, razlikuju se 3 vrste obveznica: hipotekarne obveznice, obveznice s imovinskom hipotekom i zadužnice. Kod hipotekarnih obveznica pokriće su nekretnine (zgrade i zemljišta), kod obveznica s imovinskom hipotekom pokriće je osobna pokretna imovina (namještaj i oprema), a kod zadužnice pokriće predstavlja opća kreditna sposobnost emitenta. Klauzula opoziva omogućuje emitentu otkup obveznice prije roka dospijea po unaprijed definiranoj cijeni.¹¹

¹¹ Vidučić Lj., Pepur S., Šimić Šarić M.: Financijski Menadžment, Zagreb, 2018. str. 125-126

Nominalna vrijednost obveznica je osnovica potraživanja vlasnika, osnovica za obračun i kamate. To je iznos na koji glasi obveznica i pokazuje iznos koji će izdavatelj isplatiti vlasnicima po dospelju obveznice. Obično su nominalne vrijednosti zaokruženi iznosi u valuti tržišta kapitala na kojem su izdane, ali mogu biti i u stranoj valuti.

Tržišna vrijednost obveznica je cijena koja je ostvarena na tržištu i ona se iskazuje u postotku od nominalne vrijednosti.

Iznos koji investitori plaćaju za kupnju obveznice ovisi o odnosu nominalne kamatne stope na obveznice i tržišne kamatne stope za isti stupanj rizika ulaganja. S obzirom na to moguće su tri situacije:

1. Nominalna kamatna stopa = tržišna kamatna stopa

Nominalna vrijednost obveznice je jednaka tržišnoj vrijednosti obveznice i obveznica se izdaje po nominalnoj vrijednosti.

2. Nominalna kamatna stopa < tržišna kamatna stopa

Nominalna vrijednost obveznice je manja od njezine tržišne vrijednosti što znači da se obveznica izdaje uz premiju.

3. Nominalna kamatna stopa > tržišna kamatna stopa

Nominalna vrijednost obveznice je veća od tržišne vrijednosti što znači da se obveznica izdaje uz diskont.

4. TRŽIŠTE NOVCA

Na tržištu novca trguje se kratkoročnim, visokolikvidnim, nisko rizičnim financijskim instrumentima. Instrumenti tržišta novca nazivaju se još i novčani ekvivalent. Bez obzira na to što su instrumenti tržišta novca manje rizični od instrumenata tržišta kapitala, investitori se izlažu tržišnim i općim rizicima.

Tržišni rizici nastaju trgovanjem ili investiranjem u financijske instrumente što može uzrokovati gubitak investiranog kapitala. Pod tržišnim rizicima podrazumijevaju se: kamatni rizik, rizik likvidnosti i tečajni rizik. Kamatni rizik ovisi o tržišnim kamatnim stopama, ukoliko tržišne kamatne stope rastu, cijena instrumenta pada. Rizik likvidnosti odnosi se problemima naknade prodaje instrumenata po očekivanoj tržišnoj cijeni. Tečajni rizik predstavlja mogućnost osciliranja vrijednosti strane valute u odnosu na valutu u kojoj je instrument denominiran.

U opće rizike se ubrajaju: kreditni rizik, rizik namire i transfera novca i viša sila. Kod kreditnog rizika postoji mogućnost da izdavatelj instrumenta neće izvršiti sve svoje obveze npr. neće isplatiti kamate, glavnicu ili oboje. Rizik namire i transfera novca odnosi se na političke i gospodarske mjere neke države kod trgovanja na stranim tržištima koje mogu otežati ili onemogućiti transakcije. Viša sila kao opći rizik podrazumijeva događaje na koje cjelokupni financijski sustav nema neposredan utjecaj, ali mogu imati negativne posljedice na poslovanje.

Kao posrednici na tržištu novca pojavljuju se komercijalne banke i druge depozitarne financijske institucije. Depozitarne financijske institucije odobravaju kredite tražiteljima i prikupljaju novčana sredstva od nudioca na kreditnoj osnovi. U današnje vrijeme, pored njih veliku ulogu imaju i investicijski fondovi koji emitiraju svoje vrijednosne papire kako bi prikupili novac za kupnju i investiranje u kratkoročne vrijednosne papire banaka, države, lokalne vlasti i poduzeća.¹²

Temeljni zadatak novčanog tržišta je svakodnevna opskrba banaka novcem, a cilj je ostvarenje likvidnosti koja omogućuje tekuća plaćanja komitenata. Novčano tržište je nepersonalno, veleprodajno, posluje se telefonom, teleksom, telefaksom. Osim održavanja likvidnosti, omogućava i ukamaćivanje kratkoročnih viškova novca, smanjujući oportunitetni trošak njihovog držanja u likvidnom, odnosno novčanom obliku.¹³

¹² Orsag S.: Vrijednosni papiri, Sarajevo, 2003., str. 9-10

¹³

U instrumente tržišta novca se ubrajaju trezorski zapisi, blagajnički zapisi, komercijalni zapisi, bankovni akcepti i prenosivi certifikati o depozitu koji su pobliže opisani u nastavku.

4.1. TREZORSKI ZAPISI

Trezorski zapisi su kratkoročni dužnički vrijednosni papiri čije je izdavanje najjednostavniji oblik prikupljanja sredstava, smatraju se nerizičnim instrumentom. U Republici Hrvatskoj trezorske zapise izdaje Ministarstvo financija, a prema ZTK-u oni su prenosivi nematerijalizirani vrijednosni papiri i izdaju se u apoenu od 1 000 000 kuna ili apoenu od 1000 eura ukoliko je iznos izdanja izražen u eurima. Cijenu trezorskog zapisa određuje investitor, ovisno o prinosu kojeg želi ostvariti. Kod prodaje trezorskog zapisa njegova je cijena niža od nominalnog iznosa koji investitor dobiva prilikom dospijea tj. Trezorski zapis se prodaje uz diskont.

Aukcija trezorskih zapisa Ministarstva financija provodi se putem elektroničkog Bloomberg aukcijskog sustava, a kako bi se steklo pravo kupnje trezorskih zapisa potrebno je biti registrirani korisnik, a registraciju na temelju pisanog zahtjeva izvršava Ministarstvo financija. Što se tiče same aukcije, datum održavanja objavljuje Ministarstvo financija dva radna dana prije na svojim stranicama. Ponude se dostavljaju na dan aukcije od 09:00 do 11:00 sati, a može se povući do isteka roka za primanje ponuda. Rezultati aukcije objavljuju se toga dana do 14:00 sati na stranicama Bloomberga i na stranicama Ministarstva financija.

Sudionik na aukciji trezorskih zapisa čija je ponuda prihvaćena obvezuje se u cjelosti uplatiti iznos koji je utvrđen, najkasnije do 12 sati na dan uplate. Popis vlasnika trezorskih zapisa, način isplate i iznose novčanih sredstava koje treba isplatiti svakom od njih, sukladno podacima o vlasnicima računa, vlasničkim pozicijama i drugim pravima Središnje klirinško depozitarno društvo (SKDD) utvrđuje u prekononoj obradi na dan koji prethodi danu dospijea. Sudionici aukcije trebaju imati otvoren račun kod SKDD-a, ali i moraju postati član sudionik, koristiti usluge nekog drugog člana sudionika ili koristiti skrbničke usluge pod uvjetom da skrbnik vodi trezorske zapise na skrbničkom računu na ime.¹⁴

14

<http://www.mfin.hr/adminmax/docs/Pravila%20i%20uvjeti%20aukcije%20trezorskih%20zapisa12.pdf>
(04.06.2019.)

4.2. BLAGAJNIČKI ZAPISI

Blagajnički zapisi su kratkoročni, prenosivi, dužnički nematerijalizirani vrijednosni papiri. U Republici Hrvatskoj izdavatelj blagajničkih zapisa je HNB koja ih izdaje s ciljem reguliranja količine novca u opticaju. Izdavaju se samo u kunama u apoenima od 100 000 kuna, 500 000 kuna 1 000 000 kuna i 10 000 000 kuna s dospijećem od 35 dana. HNB određuje datum aukcije i za razliku od trezorskih zapisa sve obveze vezane uz kupnju blagajničkih zapisa namiruju se na isti dan. Blagajnički zapisi se isto kao i trezorski zapisi prodaju uz diskont, a cijena se određuje temeljem metode višestrukih cijena prema kojoj se na temelju prikupljenih ponuda određuju cijene.

Blagajničke zapise na aukcijama u svoje ime i za svoj račun mogu kupovati sljedeće kreditne institucije: banke, štedne banke i podružnice stranih banaka sa sjedištem u Republici Hrvatskoj koje su dobile odobrenje za rad od Hrvatske narodne banke i Hrvatska banka za obnovu i razvitak. Hrvatska narodna banka utvrđuje datum održavanja aukcije blagajničkih zapisa te o tome obavještava kreditne institucije najkasnije na dan održavanja aukcije. U svrhu provođenja transakcija s blagajničkim zapisima kreditne institucije moraju u SKDD-u postati član sudionik ili koristiti usluge nekoga drugog člana sudionika ili koristiti skrbničke usluge, pod uvjetom da skrbnik vodi blagajničke zapise na skrbničkom računu. Ako je propisani dan izvršavanja obveza neradni dan, obveza se izvršava prvi sljedeći radni dan.¹⁵

¹⁵ <http://old.hnb.hr/propisi/odluke-centralno/h-odluka-o-bz-hnb-a.pdf> (04.06.2019.)

4.3. KOMERCIJALNI ZAPISI

Komercijalni zapisi su kratkoročni, prenosivi, dužnički vrijednosni papiri koji se izdaju u nematerijaliziranom obliku i glase na ime. Komercijalni zapisi izdaju se u kunama ili eurima s minimalnim iznosom od 5 000 000 kuna, a svrha njihovog izdavanja je kratkoročno financiranje poduzeća. Dospijeće komercijalnih zapisa je od 7 do 364 dana. Iako financiranje izdavanjem komercijalnih zapisa nudi niže kamatne stope na zaduživanja, stjecanje tržišnog ugleda, širi krug investitora, efikasniji i brži način prikupljanja sredstava i sl., isto tako sa sobom nosi određene rizike kao što su tečajni rizik, rizik promjene kamatne stope i sl. Što je niža cijena komercijalnog zapisa, tržišne kamatne stope su veće.¹⁶

Komercijalni zapisi su vrijednosnice s fiksnim rokom dospijeća, prodaju se uz diskont isto kao i trezorski zapisi. Za razliku od trezorskih zapisa, komercijalni zapisi su rizičniji instrumenti iz razloga što ih izdaju poduzeća koja imaju slabiji kreditni rejting od države. Iz toga proizlazi činjenica da što je slabiji kreditni rejting izdavatelja, veća je premija za rizik.

Budući da se radi o zaduženju, izdavatelj komercijalnog zapisa mora platiti odgovarajuću cijenu novca, odnosno kamatu. Po dospijeću izdavatelj plaća imatelju puni, odnosno nominalni iznos komercijalnog zapisa. Postupak izdavanja komercijalnog zapisa relativno je pojednostavljen, što predstavlja dodatni razlog i za izdavatelja i za kupca da se odluče, prvi na izdavanje, a drugi na kupnju. Za razliku od izdavanja dugoročnih vrijednosnih papira za koje je postupak vrlo složen, komercijalni zapisi se izdaju puno jednostavnije i brže.

Postoje dva načina izdavanja komercijalnog zapisa, prvi po kojem izdavatelj prodaje komercijalni zapis izravno kupcu i drugi, po kojem izdavatelj putem agenta izdanja pripremi izdanje, a preko ovlaštenog dilera prodaje komercijalni zapis na tržištu kratkoročnih vrijednosnih papira. Postupak iz prvog slučaja najčešće se provodi ako se radi o pojedinačnom izdanju manje vrijednosti, dok se postupak iz drugog slučaja provodi u pravilu uvijek ako se komercijalni zapis izdaje s većom ukupnom vrijednošću. Za kupce i iz prvog i iz drugog slučaja izutno je važno postojanje tržišta novca na kojem oni u svako vrijeme mogu prodajom zamijeniti komercijalni zapis za likvidna sredstva.¹⁷

¹⁶ Tomić B.: Financijski instrumenti i izvedenice, Zagreb, 2016., str. 32

¹⁷ <https://hrcak.srce.hr/file/294567> (04.06.2019.)

Komercijalni zapisi kao instrumenti kratkoročnog financiranja su alternativa financiranju kratkoročnim bankovnim kreditima, a služe za financiranje povremenih poslovnih potreba. U odnosu na bankarske kredite, komercijalni zapisi posjeduju određene prednosti, odnosno nedostatke.

Neke od prednosti su:

1. Jeftinije financiranje
2. Nije potreban kompenzacijski saldo na računima prilikom njihove emisije
3. Kredit nije ograničen prema iznosu
4. Prestiž na tržištu (samo najbolje tvrtke imaju pristup tržištu komercijalnih zapisa)

Nedostaci komercijalnih zapisa su:

1. Ograničenost samo na mali broj najboljih tvrtki
2. Gubitak odnosa s bankama
3. Nerazvijeno sekundarno trgovanje

Kupci komercijalnih zapisa u današnje vrijeme su najčešće specijalizirani investicijski fondovi, poslovne banke, osiguravajuća društva i drugi institucionalni investitori.¹⁸

Trezorski zapisi, blagajnički zapisi i komercijalni zapisi prodaju se s rokom dospjeća manjim od godine dana i uz diskont. Gotovinski tijek se sastoji od jednokratnog iznosa koji se dobiva po dospjeću. Dospijeće u danima je potrebno svesti na godišnju razinu tako što se dijeli broj dana do dospjeća s brojem dana u godini.

4.4. BANKOVNI AKCEPTI

Bankovni akcepti su diskontni financijski instrumenti, jedni od najsigurnijih instrumenata tržišta novca. Oni predstavljaju obećanje banke da će po nalogu na određeni datum vlasniku akcepta isplatiti određeni novčani iznos u budućnosti. Dospijeće bankovnog akcepta je od 30 do 180 dana.

Po dospjeću cijena bankovnog akcepta je niža od nominalne vrijednosti, s približavanjem dospjeća raste cijena bankovnog akcepta.

¹⁸ Orsag S.: Vrijednosni papiri investicije i instrumenti financiranja, Sarajevo, 2011., str. 554-558

4.5. PRENOSIVI CERTIFIKATI O DEPOZITU

Prenosivi certifikati o depozitu su prenosivi financijski instrumenti kojim banke za svoje potrebe pribavljaju kratkoročna novčana sredstva. Njime se dokazuje postojanje oročenog depozita u štednoj instituciji.

Cijena certifikata ovisi o željenom prinosu, a prinos investitora predstavlja razlika uloženog i stečenog po dospijeću. Razlika između ostalih instrumenata tržišta novca i certifikata o depozitu je u tome što se po dospijeću isplaćuje i kamata.

5. RAČUNOVODSTVENI TRETMAN

5.1. KNJIŽENJE OBVEZNICA

Vlasnik obveznice obveznicu može koristiti za unovčenje u dospijeću, za unovčenje prije dospjeća ili za plaćanje obveza prema vjerovniku. U transakcijama s obveznicama mogu biti ostvareni dobiti ili gubici.

Obveznica se može analitički raščlaniti na:

1120 - Kupljene obveznice (kunske)

1121 - Kupljene obveznice (devizne)

1129 - Nerealizirani prihod od stečenih obveznica (kamata)

PRIMJER KNJIŽENJA:

1. Kupljene su obveznice za 8.500,00 kn. Nominalna vrijednost obveznica je 10.000,00 kn, uz kamatnu stopu od 10% godišnje.
2. Na dan bilanciranja utvrđen je prihod od kamate po vremenskoj osnovi u iznosu od 800,00 kn.
3. Obveznice su prodane za 9.400,00 kn.
4. Od kupca „Sjever“ d.o.o. na ime ispunjenja njegove novčane obveze u vrijednosti od 17.000,00 kn stečene su obveznice nominalne vrijednosti 20.000,00 kn.
5. Obveznicama je podmirena obveza prema dobavljaču u vrijednosti od 16.000,00 kn.¹⁹

¹⁹ Gulin D., Idžojić I., Mrša J., Sirovica K., Spajić F., Vašiček V., Žager L.: Računovodstvo trgovačkih društava uz primjenu MSFI/MRS i poreznih propisa, Zagreb 2006., str. 214

Rb.	OPIS	IZNOS	KONTO	
			DUGUJE	POTRAŽUJE
1.	Izvadak ŽR-rn - ulaganje:	8.500,00		100
	- nominalna vrijednost	10.000,00	1120	
	- nerealizirani prihod	1.500,00		1129
2.	Obračun prihoda od kamate	800,00	1129	779
3.	Izvadak ŽR-rn – prodaja obveznica:	9.400,00	100	
	- nominalna vrijednost	10.000,00		1120
	- nerealizirani prihod	700,00	1129	
	- realizirani prihod od prodaje	100,00		775
4.	Potvrda primitka obveznice od kupca:	17.000,00		121
	- nominalna vrijednost	20.000,00	1120	
	- nerealizirani prihod	3.000,00		1129
5.	Potvrda predaje obveznice dobavljaču:	16.000,00	221	
	- nominalna vrijednost	20.000,00		1120
	- nerealizirani prihod	3.000,00	1129	
	- realizirani gubitak	1.000,00	727	

Tablica 5.1 Knjiženje obveznica

Izvor: Izradila autorica prema Gulin D., Idžojtić I., Mrša J., Sirovica K., Spajić F., Vašiček V., Žager L.: Računovodstvo trgovačkih društava uz primjenu MSFI/MRS i poreznih propisa, Zagreb 2006.

5.2. KNJIŽENJE DIONICA

Kod transakcije s dionicama mogu se pojaviti dobici ili gubici, a oni mogu biti realizirani ili nerealizirani. Realizirani dobitak je ostvarivanje veće cijene pri prodaji od troškova stjecanja, a realizirani gubitak je kada se pri prodaji ostvari manja cijena od troškova stjecanja. Financijska imovina nakon početnog priznavanja podliježe provjerama kako bi se utvrdilo umanjenje vrijednosti. Do umanjenja vrijednosti dolazi ako je knjigovodstveni iznos veći od procijenjenog nadoknadivog iznosa. Ako postoji dokaz da se vrijednost može umanjiti treba se procijeniti nadoknadiv iznos i priznati gubitak od umanjenja vrijednosti, a ako se kasnije iznos od umanjenja vrijednosti poništi ili smanji, umanjuje se ispravak vrijednosti i priznaje se prihod od ukidanja vrijednosnih usklađenja kao nerealizirana ili realizirana dobit.

Dionice se može analitički raščlaniti na:

1130 - Dionice banaka

1131 - Ostale dionice

PRIMJER KNJIŽENJA:

1. Izdvojena su novčana sredstva za kupnju donica u iznosu od 50.000,00 kn.
2. Na burzi je kupljeno 100 dionica po cijeni od 500,00 kn. Nominalna vrijednost dionice je 400,00 kn.
3. Od kupljenih 100 dionica prodano je 60 dionica po 550,00 kn po dionici i ostvaren priljev na žiroračun u iznosu 33.000,00 kn.
4. Na dan bilanciranja cijena dionice na burzi iznosi 480,00 kn pa je za preostalih 40 dionica utvrđen nerealizirani gubitak u iznosu od 800,00 kn.
5. Po prodaji preostalih 40 dionica kupci su na žiroračun uplatili 20.400,00 kn.²⁰

²⁰ Gulin D., Idžojić I., Mrša J., Sirovica K., Spajić F., Vašiček V., Žager L.: Računovodstvo trgovačkih društava uz primjenu MSFI/MRS i poreznih propisa, Zagreb 2006., str. 215-216

Rb.	OPIS	IZNOS	KONTO	
			DUGUJE	POTRAŽUJE
1.	Izvadak žiro-rn- izdvojen novac za kupnju dionica	50.000,00	101	1000
2.	Potvrda o realiziranoj kupnji 100 dionica	50.000,00	1131	101
3.	Izvadak žiro-rn - prodaja 60 dionica	33.000,00	100	
		30.000,00		1131
		3.000,00		775
4.	Obračun nerealiziranog gubitka dionica	800,00	746	1193
5.	Izvadak žiro-rn-prodaja40 dionica	20.400,00	100	
		20.000,00		1131
		800,00	1193	
		1.200,00		775

Tablica 5.2 Knjiženje dionica

Izvor: izradila autorica prema Gulin D., Idžojtić I., Mrša J., Sirovica K., Spajić F., Vašiček V., Žager L.: Računovodstvo trgovačkih društava uz primjenu MSFI/MRS i poreznih propisa, Zagreb 2006.

5.3. KNJIŽENJE KOMERCIJALNIH ZAPISA

Upis i uplata temeljem javne ponude ne smije trajati duže od tri mjeseca, a kod privatne prodaje ne smije trajati duže od trideset dana od dobivanja rješenja. Komercijalne zapise koji se izdaju javnom ponudom izdavatelj mora izdati u obliku nematerijaliziranih papira i mora ih uvrstiti u kotaciju na burzi ili na uređenom javnom tržištu.

PRIMJER KNJIŽENJA:

1. Kupljen je komercijalni zapis za 18.500,00 kn izdan na ukupnu vrijednost od 20.000,00 kn.
2. Komercijalni zapis je naplaćen u dospijeću iste poslovne godine.²¹

Rb.	OPIS	IZNOS	KONTO	
			DUGUJE	POTRAŽUJE
1.	Izvadak žiro-rn - ulaganje	18.500,00		100
	- nominalna vrijednost	20.000,00	1150	
	- nerealizirani prihod od kamata	1.500,00		1159
2.	Izvadak žiro-rn - naplata	20.000,00	100	1150
	- realizirani prihod	1.500,00	1159	773

Tablica 5.3 Knjiženje komercijalnih zapisa

Izvor: izradila autorica prema Gulin D., Idžojić I., Mrša J., Sirovica K., Spajić F., Vašiček V., Žager L.: Računovodstvo trgovačkih društava uz primjenu MSFI/MRS i poreznih propisa, Zagreb 2006.

²¹ Gulin D., Idžojić I., Mrša J., Sirovica K., Spajić F., Vašiček V., Žager L.: Računovodstvo trgovačkih društava uz primjenu MSFI/MRS i poreznih propisa, Zagreb 2006., str. 216-217

5.4. KNJIŽENJE TREZORSKIH ZAPISA

Trezorske zapise izdaje Ministarstvo financija, a to je odnosno blagajnički zapis kojeg izdaje Ministarstvo financija. Njime se realiziraju transakcije javnog duga koje su kratkoročnog značaja, njime se ostvaruje proračunska ravnoteža. Jedino kod ovog instrumenta kupac nema gotovo nikakav rizik.

PRIMJER KNJIŽENJA:

1. Kupljeni su trezorski zapisiza 28.000,00 kn. Nominalna vrijednost je 30.000,00 kn.
2. Trezorski zapisi su naplaćeni u dospijeću iste poslovne godine²²

Rb.	OPIS	IZNOS	KONTO	
			DUGUJE	POTRAŽUJE
1.	Izvadak žiro-rn - ulaganje	28.000,00		100
	- nominalna vrijednost	30.000,00	1160	
	- nerealizirani prihod	2.000,00		1169
2.	Izvadak žiro-rn - naplata	30.000,00	100	1160
	- Realizirani prihod	2.000,00	1169	773

Tablica 5.4 Knjiženje trezorskih zapisa

Izvor: izradila autorica prema Gulin D., Idžojtić I., Mrša J., Sirovica K., Spajić F., Vašiček V., Žager L.: Računovodstvo trgovačkih društava uz primjenu MSFI/MRS i poreznih propisa, Zagreb 2006.

²² Gulin D., Idžojtić I., Mrša J., Sirovica K., Spajić F., Vašiček V., Žager L.: Računovodstvo trgovačkih društava uz primjenu MSFI/MRS i poreznih propisa, Zagreb 2006., str. 218.

5.5. ULAGANJA U VLASNIČKE INSTRUMENTE

Najčešća vrsta su dionice. Računovodstveno praćenje ulaganja u dionice i prihoda od tih ulaganja ovisi o visini udjela koji ulagač u dionice ostvaruje stjecanjem dionica drugog dioničkog društva. Dvije su računovodstvene metode za praćenje ulaganja i prihoda od ulaganja u dionice, a to su:

1. Metoda troška ulaganja
2. Metoda udjela

Metoda troška ulaganja primjenjuje se za sva ulaganja u dionice kod kojih ulagač stječe do 20% od ukupno emitiranih dionica društva i on nema utjecaj na poslovnu i financijsku politiku društva čije dionice posjeduje. Primjenom metode troška ulaganja, ulagačev prihod je u visini primljenih dividendi. Ako ulagač stekne više od 20% ukupno emitiranih dionica, takvo se ulaganje u računovodstvenoj evidenciji i bilanci iskazuje kao udjeli u povezanim društvima u okviru dugotrajne financijske imovine. Ako ulagač stekne između 20% i 50% od ukupno emitiranih dionica, on ima značajan utjecaj na financijsku i poslovnu politiku tog društva i to se ulaganje vodi po metodi udjela. Po metodi udjela, prihod od ulaganja iskazuje se u visini ulagačeva udjela u neto dobiti društva čije su dionice. To je oporeziv prihod sve do razdoblja isplate dobiti kada se za isplaćenu dobit umanjuje osnovica poreza na dobit. Knjigovodstveni iznos ulaganja uvećava se za ulagačev udjel u neto dobiti društva, a umanjuje za dividende i ulagačev udjel u gubitku društva. Ako ulagač stekne više od 50% ukupno emitiranih dionica društva, ostvaruje kontrolu nad poslovnom i financijskom politikom društva, ulagač se tada naziva maticom, a društvo ovisnim društvom. Ulagač mora sastavljati odvojene financijske izvještaje u kojima iskazuje svoje ulaganje metodom troška ulaganja i konsolidirane financijske izvještaje u kojima se spajaju odvojeni financijski izvještaji i eliminiraju sva međusobna ulaganja, potraživanja i obveze, a isto tako i prihodi i rashodi koji su nastali između ulagača i društva. Tim načinom se ulagač (matica) i ovisno društvo prikazuju kao da su jedan subjekt.²³

²³ Gulin D., Perčević H.: Financijsko računovodstvo, Zagreb, 2017. Str. 334-335

5.6. ULAGANJA U DUŽNIČKE INSTRUMENTE

Jedan od najznačajnijih oblika dužničkih financijskih instrumenata kojima se može trgovati na uređenim financijskim tržištima su obveznice. Čest predmet na inozemnom i domaćem financijskom tržištu su korporacijske i municipalne obveznice, ovaj oblik osigurava relativno sigurne prinose u obliku kamata te potencijalne prinose u obliku porasta tržišne cijene.²⁴

Računovodstveni tretman ulaganja u dužničke instrumente ovisi o vrsti i karakteristikama dužničkog instrumenta te namjeri i ciljevima zbog kojih je instrument stečen. Ulaganja u dužničke instrumente smatraju se pasivnim ulaganjima zbog toga što investitor ne stječe značajan utjecaj niti kontrolu nad emitentom, nego ostvaruje prinos u obliku kamate. Kamata je iznos naknade koji se plaća u slučaju dugovanja ili koji se dobiva za pozajmljeni iznos na određeno vrijeme. Utvrđuje se na temelju glavnice odnosno nominalnog iznosa na koji glasi dužnički instrument. Postoji ugovorna i zatezna kamata. Ugovorna kamata određuje se Ugovorom, a determinirana je na tržištu kapitala ponudom i potražnjom. Zatezna kamata je propisana Zakonom o kamatama i svako će se tekuće polugodište određivati u visini eskontne stope Hrvatske narodne banke koja je bila na snazi zadnjeg dana prethodnog polugodišta, uvećane za osam postotnih poena.²⁵

²⁴ Gulin D., Perčević H.: Financijsko računovodstvo, Zagreb, 2017. Str. 353

²⁵ <http://www.hnb.hr/o-nama/zastita-potrosaca/informacije-potrosacima/bitne-informacije/kamate>
(16.05.2019.)

6. PROMET ZAGREBAČKE BURZE

6.1. ZAGREBAČKA BURZA

1991. godine je 25 banaka i 2 osiguravajuća društva utemeljilo Zagrebačku burzu kao centralno mjesto trgovine vrijednosnim papirima u Republici Hrvatskoj. Tu funkciju Zagrebačka burza ima i danas. Od početnih dvadeset pet članova (brokerskih kuća), rastom i razvojem trgovanja broj se povećao na četrdesetak aktivnih trgovaca, banaka i privatnih brokerskih kuća. U samim počecima trgovalo se na velikim dražbama na kojima su svi brokери bili fizički prisutni. Godine 1994. uveden je elektronički trgovinski sustav koji omogućava da brokери članovi Burze budu telekomunikacijski povezani i trguju na Burzi ne napuštajući svoje urede diljem Hrvatske. U prvih pet godina nakon uvođenja elektroničkog sustava trgovanja, od 1995. do 2000. Godine vrijednost tržišta Zagrebačke burze narasla je gotovo 10 puta.

Zagrebačka burza vrlo je aktivna i na međunarodnom planu, osnivač je i član Federacije Euro-Azijskih burzi i dopisni član Federacije Europskih burzi. Značajnu suradnju u domeni izrade načela korporativnog upravljanja ostvarila je s Organizacijom za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD), a u pojedinim projektima Zagrebačke burze sudjelovali su ili bili konzultirani djelatnici Londonske i Pacifičke burze te stručnjaci američkog SEC-a.

Trgovina vrijednosnim papirima (dionicama i obveznicama) na Zagrebačkoj burzi odvija se putem elektroničkog trgovinskog sustava. Brokerske kuće su povezane posebnim telekomunikacijskim vezama sa sjedištem Burze i unose naloge za kupnju ili prodaju izravno iz svojih ureda te zaključuju transakcije s ostalim brokerima. Ne postoji jedno fizičko mjesto gdje se odvija trgovina vrijednosnim papirima, već ona teče putem elektronički povezanih trgovaca. Svi brokери članovi imaju pristup trgovinskom sustavu u realnom vremenu kako bi bili u jednakom položaju što se tiče istodobnog primanja informacija o trenutačnoj ponudi vrijednosnih papira. Trgovina je otvorena svakim radnim danom od 09:00 do 16:30 sati, osim praznicima koji su navedeni na internetskim stranicama Burze, a rezultati trgovine i dnevne cijene dionica dostupni su svim zainteresiranim putem dnevnog tiska, specijaliziranih kuća za distribuciju financijskih informacija kao i na Burzinim internetskim stranicama te pomoću specijaliziranog sustava za distribuciju burzovnih informacija ZSE Monitor.²⁶

²⁶ <http://zse.hr/default.aspx?id=26> (13.05.2019.)

6.2. PROMET ZAGREBAČKE BURZE U PRVOM TROMJESEČJU 2019. GODINE

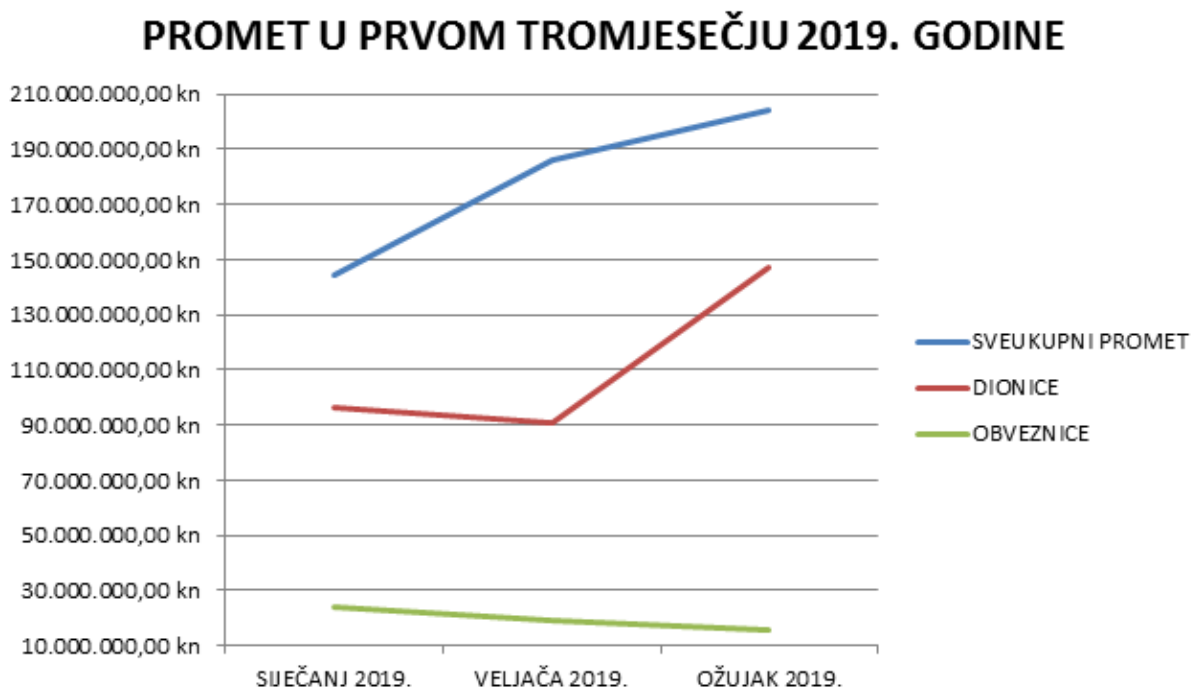
Prema objavljenim podacima na službenim stranicama Zagrebačke burze za prvo tromjesečje 2019. godine sveukupan promet u prvom kvartalu 2019. godine bio je 28,6 % niži u usporedbi s posljednjim kvartalom 2018. godine i 40% slabiji promet unutar knjige ponuda na razini kvartala.

Ožujak je donio oporavak prometa, a detaljniji podaci o ukupnom prometu, prometu dionicama i prometu dionicama prikazani su u tablici 6.1 u nastavku.

	SVEUKUPNI PROMET	DIONICE	OBVEZNICE
SIJEČANJ 2019.	144.641.560,00	96.337.131,00	24.304.929,00
VELJAČA 2019.	186.308.594,00	90.611.671,00	19.249.001,00
OŽUJAK 2019.	204.071.921,00	147.099.889,00	15.781.306,00

Tablica 6.1 Promet Zagrebačke burze u prvom tromjesečju 2019.

Izvor: Izradila autorica (01. svibnja 2019.)

Grafički prikaz 6.1. Promet Zagrebačke burze u prvom tromjesečju 2019.

Izvor: Izradila autorica (01. svibnja 2019.)

6.3. PROMET ZAGREBAČKE BURZE U TRAVNJU 2019. GODINE

Temeljem dostupnih informacija na stranicama Zagrebačke burze, točnije kratkih dnevnih izvještaja sa svaki radni dan tijekom travnja prikupljeni su podaci o dnevnom prometu, a podjeljeni su na sveukupni promet, promet dionicama, promet obveznicama te OTC promet. Svi iznosi izraženi su u kunama i dani su u tablici 6.2 u nastavku.

	SVEUKUPNI PROMET	DIONICE	OBVEZNICE	OTC PROMET
1.4.2019.	4.650.336,00 kn	4.650.336,00 kn	0,00 kn	15.173.285,00 kn
2.4.2019.	21.737.591,00 kn	6.035.491,00 kn	0,00 kn	26.544.343,00 kn
3.4.2019.	11.878.871,00 kn	7.768.375,00 kn	0,00 kn	0,00 kn
4.4.2019.	6.253.380,00 kn	4.075.132,00 kn	0,00 kn	0,00 kn
5.4.2019.	5.704.847,00 kn	5.704.847,00 kn	0,00 kn	76.881.500,00 kn
8.4.2019.	4.432.594,00 kn	4.432.594,00 kn	0,00 kn	65.779.700,00 kn
9.4.2019.	15.723.330,00 kn	4.482.330,00 kn	5.025.000,00 kn	19.593.600,00 kn
10.4.2019.	6.935.445,00 kn	4.891.695,00 kn	0,00 kn	259.959.519,00 kn
11.4.2019.	4.864.888,00 kn	4.864.888,00 kn	0,00 kn	337.043.024,00 kn
12.4.2019.	7.970.384,00 kn	5.143.384,00 kn	2.827.000,00 kn	27.640.822,00 kn
15.4.2019.	17.132.802,00 kn	4.987.032,00 kn	0,00 kn	9.495.000,00 kn
16.4.2019.	5.812.209,00 kn	5.812.209,00 kn	0,00 kn	0,00 kn
17.4.2019.	24.934.895,00 kn	14.900.995,00 kn	0,00 kn	526.000,00 kn
18.4.2019.	7.164.336,00 kn	2.938.336,00 kn	4.226.000,00 kn	69.902.332,00 kn
23.4.2019.	14.465.222,00 kn	9.801.705,00 kn	4.162,00 kn	161.231,00 kn
24.4.2019.	7.111.362,00 kn	7.097.327,00 kn	14.035,00 kn	35.213.494,00 kn
25.4.2019.	8.934.863,00 kn	6.657.945,00 kn	4.418,00 kn	12.098.111,00 kn
26.4.2019.	4.722.739,00 kn	4.718.926,00 kn	3.813,00 kn	11.133.905,00 kn
29.4.2019.	7.218.857,00 kn	5.190.102,00 kn	754,00 kn	2.118.491,00 kn
30.4.2019.	9.832.189,00 kn	7.409.339,00 kn	3.521,00 kn	526.500,00 kn
∑	197.481.140,00 kn	121.562.988,00 kn	12.108.703,00 kn	969.790.857,00 kn

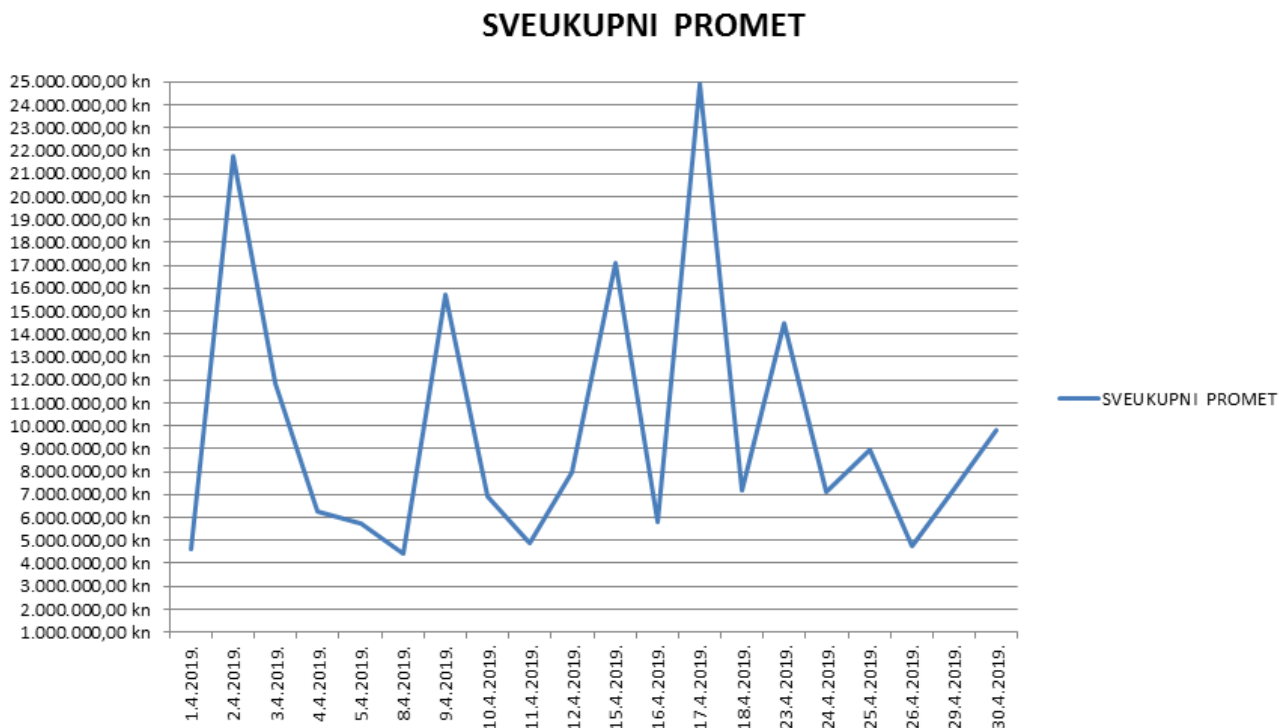
Tablica 6.2 Promet Zagrebačke burze u travnju 2019.

Izvor: Izradila autorica (05. svibnja 2019.)

U travnju 2019. Promet dionicama unutar knjige ponuda bio je u odnosu na ožujak manji za 17,9%, a isto toliko je otprilike bio slabiji ukupan promet dionicama. Ukupni promet u travnju bio je za 3,2% niži nego u ožujku. Što je vidljivo iz podataka iznesenih u tablici prikazanoj u prethodnom poglavlju tj. podacima za prvo tromjesečje 2019. godine.

6.3.1. Sveukupni promet

Prema grafičkom prikazu vidljivo je kretanje sveukupnog prometa od 1. travnja do 30. travnja. Ukupan promet u navedenom mjesecu iznosio je 197.481.140,00 kn. Nadalje, najveći promet postignut je 17. travnja u iznosu od 24.934.895,00 kn, a najmanji promet je zabilježen 8. travnja i to u iznosu od 4.432.594,00 kn. Prema dostupnim podacima o sveukupnom prometu za mjesec travanj i primjenom statističkih formula također je moguće odrediti prosječan promet koji u ovom slučaju iznosi 9.874.057,00 kn.

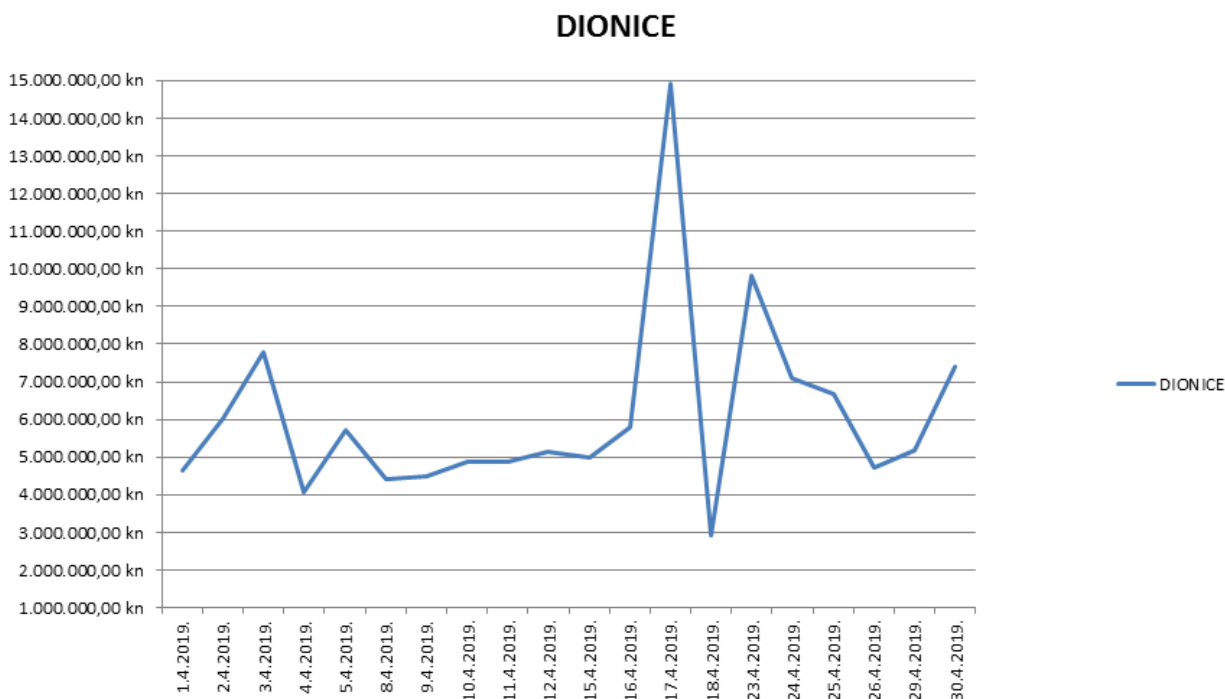

Grafički prikaz 6.2 Sveukupni promet u travnju 2019. godine

Izvor: Izradila autorica (05. svibnja 2019.)

6.3.2. Dionice

Ukupan promet dionicama u travnju iznosio je 121.562.988,00 kn. Početkom mjeseca nije bilo velikih odstupanja kod prometa dionicama, ali sredinom mjeseca, točnije 17. travnja zabilježen je najveći promet i to u iznosu od 14.900.995,00 kn, a odmah nakon toga, 18. travnja Zagrebačka burza zabilježila je najniži promet koji je iznosio 2.938.336,00 kn. Srednja vrijednost prometa dionica u ovom slučaju iznosi 6.078.149,40 kn.

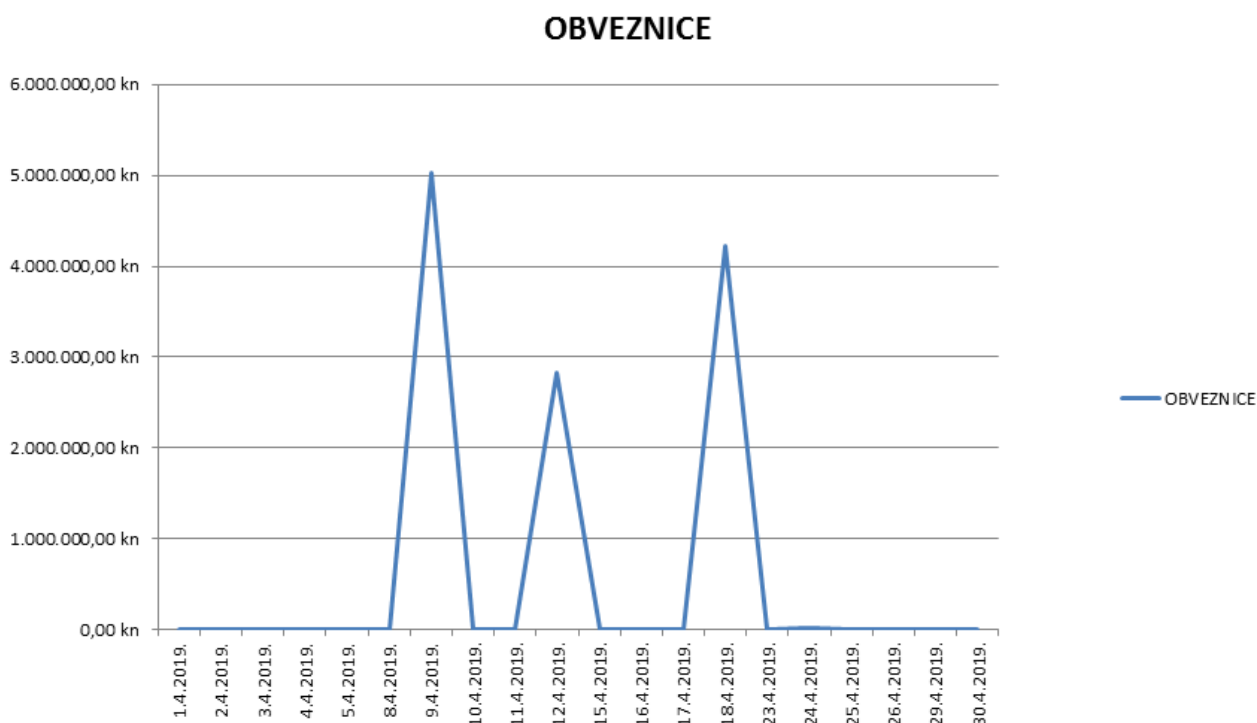

Grafički prikaz 6.3 Promet dionicama u travnju 2019. godine

Izvor: Izradila autorica (05. svibnja 2019.)

6.3.3. Obveznice

Početkom mjeseca nije bilo aktivnosti što se tiče prometa obveznicama, tj. promet iznosi 0 kn sve do 9. travnja kada je ujedno i zabilježen najveći promet i to u iznosu od 5.025.000,00 kn. Dva veća prometa zabilježena su još 12. travnja u iznosu od 2.827.000,00 kn i 18. travnja u iznosu od 4.226.000,00 kn. Zanimljivo je da u danima u kojima je promet iznos 0 kn, najmanji promet je zabilježen 29. Travnja i to u iznosu od 754,00 kn. Prosječan promet što se tiče obveznica iznosi 605.435,15 kn. Usporede li se ukupan promet i prosječan promet vidljiva je jako velika razlika u iznosima kojoj je uzrok što je u 12 dana od ukupno 20 dana promet iznosio 0 kn tj uopće ga nije bilo.

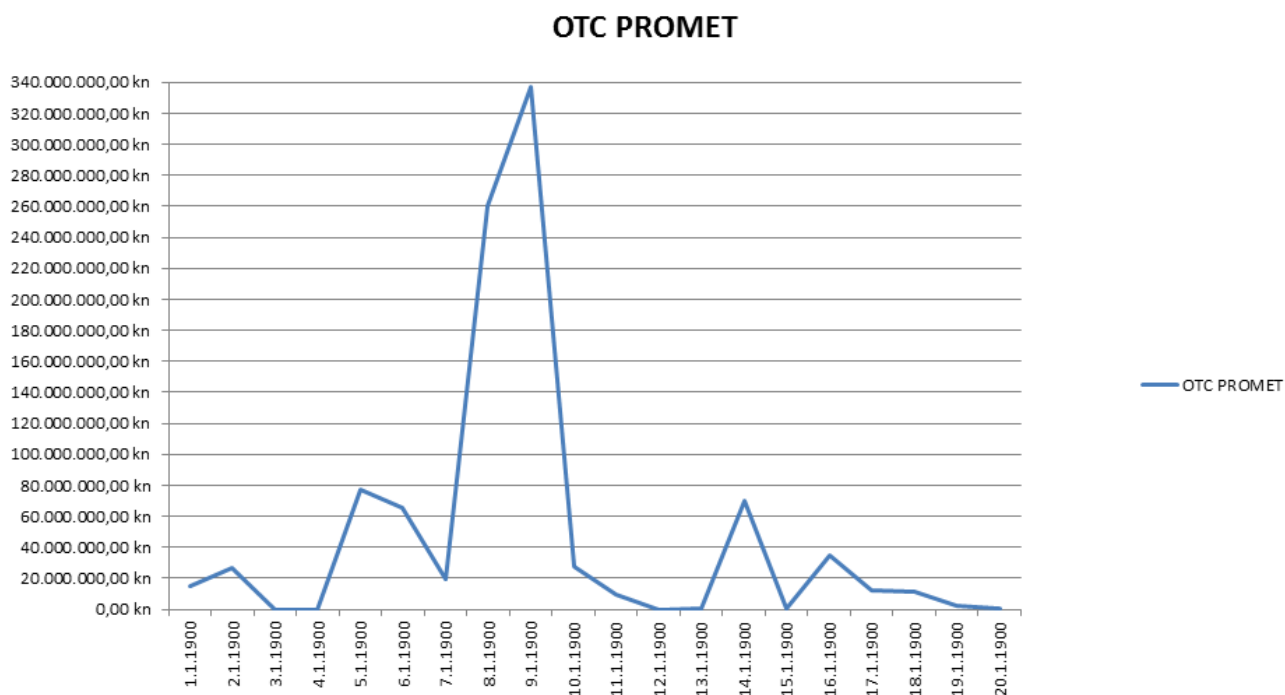

Grafički prikaz 6.4 Promet obveznicama u travnju 2019. godine

Izvor: Izradila autorica (05. svibnja 2019.)

6.3.4. OTC promet

Najveći rast OTC prometa zabilježen je 11. travnja u iznosu od 337.043.024,00 kn, a najmanji promet, zanemarivši 3., 4. i 16. travnja kada je OTC promet iznosio 0 kn bio je 23. travnja i to u iznosu od 161.231,00 kn. Ukupan OTC promet iznosio je 969.790.857,00 kn, a njegov prosjek iznosi 48.489.542,85 kn pri čemu je opet kao i kod prometa obveznicama vidljiva velika razlika između ukupnog prometa i prosječnog prometa čemu su uzrok dani u kojem nije bilo prometa i periodi u kojem je promet bio vrlo nizak u odnosu na veliko povećanje 11. travnja.

Grafički prikaz 6.5 OTC promet u travnju 2019. godine

Izvor: Izradila autorica (05. svibnja 2019.)

6.4. USPOREDBA PRVOG TROMJESEČJA 2019. GODINE I TRAVNJA 2019. GODINE

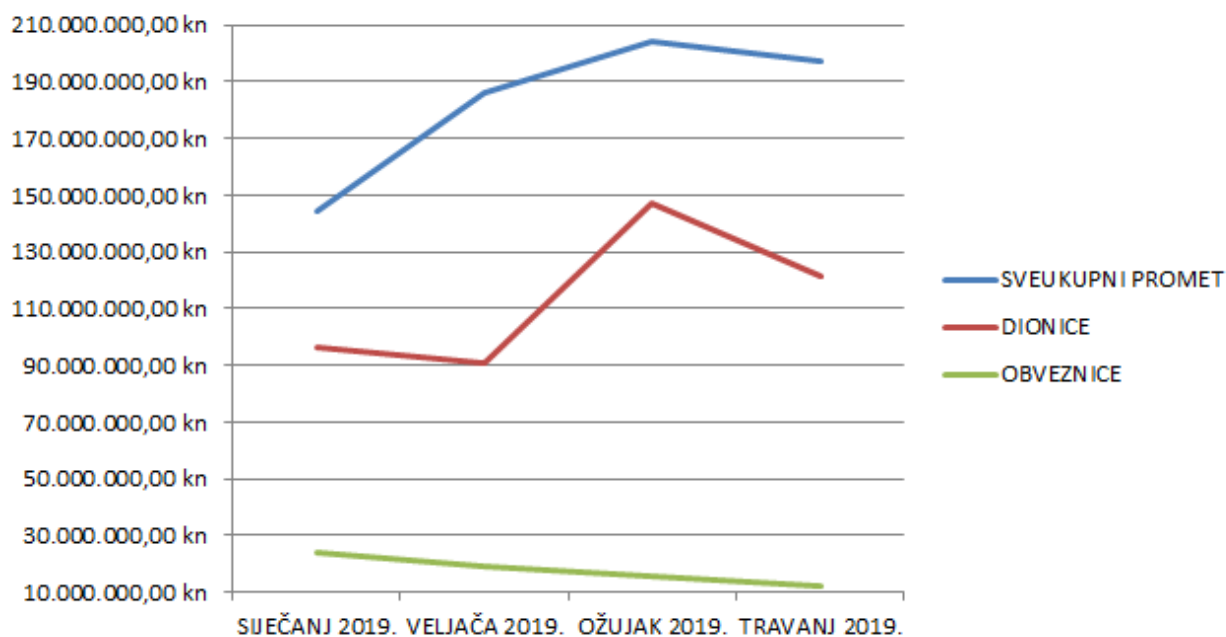
U konačnici je napravljen grafički prikaz u kojem su prikazane vrijednosti od siječnja 2019. godine do travnja 2019. godine prema kojem su vidljive oscilacije u prometu svih kategorija koje su prethodno obrađene (sveukupni promet, dionice, obveznice, OTC promet). Grafički prikaz kretanja OTC prometa nalazi se na zasebnom grafičkom prikazu.

	SVEUKUPNI PROMET	DIONICE	OBVEZNICE	OTC PROMET
SIJEČANJ 2019.	144.641.560,00 kn	96.337.131,00 kn	24.304.929,00 kn	2.137.768.337,00 kn
VELJAČA 2019.	186.308.594,00 kn	90.611.671,00 kn	19.249.001,00 kn	1.278.148.171,00 kn
OŽUJAK 2019.	204.071.921,00 kn	147.099.889,00 kn	15.781.306,00 kn	1.211.321.763,00 kn
TRAVANJ 2019.	197.481.140,00 kn	121.562.988,00 kn	12.108.703,00 kn	969.790.857,00 kn

Tablica 6.3 Promet Zagrebačke burze od siječnja 2019. do travnja 2019.

Izvor: Izradila autorica (15. svibnja 2019.)

PROMET OD SIJEČNJA 2019. do TRAVNJA 2019.

Grafički prikaz 6.6 Promet Zagrebačke burze od siječnja 2019. do travnja 2019.

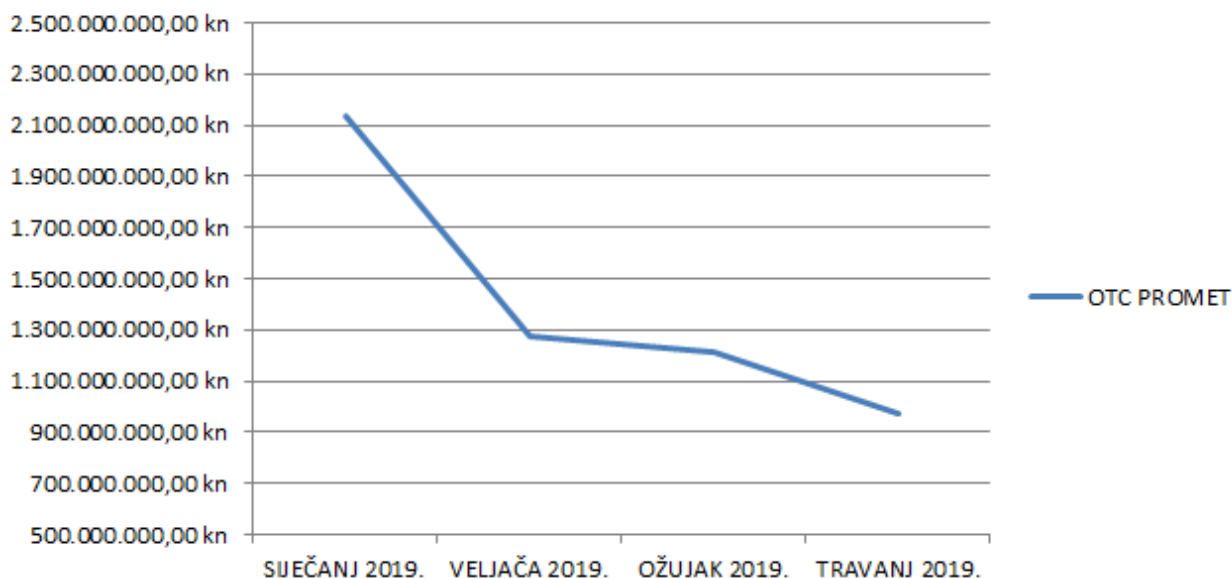
Izvor: Izradila autorica (15. svibnja 2019.)

Sveukupni promet u travnju u odnosu na siječanj bio je veći za 52.839.580,00 kn, u odnosu na veljaču bio je veći za 11.172.546,00 kn, a u odnosu na ožujak sveukupni promet u travnju bio je manji za 6.590.781,00 kn.

Promet dionicama je u mjesecu travnju u odnosu na siječanj bio veći za 28.225.857,00 kn, u odnosu na veljaču bio je veći za 30.951.317,00 kn, a u odnosu na ožujak promet dionicama je u travnju bio manji za 25.536.901,00 kn.

Promet obveznicama je u mjesecu travnju u odnosu na siječanj bio manji za 12.196.226,00 kn, u odnosu na veljaču bio je manji za 7.140.298,00 kn, a u odnosu na ožujak promet obveznicama je bio manji za 3.672.603,00 kn.

OTC PROMET OD SIJEČNJA 2019. do TRAVNJA 2019.

Grafički prikaz 6.7 OTC promet od siječnja 2019. do travnja 2019.

Izvor: Izradila autorica (15. svibnja 2019.)

OTC promet je u travnju bio manji za 1.167.977.480,00 kn u odnosu na siječanj. U odnosu na veljaču OTC promet je u travnju bio manji za 308.357.314,00 kn, a u odnosu na ožujak, OTC promet je u travnju bio manji za 241.530.906,00 kn.

7. ZAKLJUČAK

Cjelokupni financijski sustav jedan je kompleksan sustav u kojem sve komponente, odnosno financijski instrumenti, financijska tržišta i financijski posrednici moraju biti pravilno povezani kako bi se svi procesi mogli odvijati na odgovarajući način. Trgovanje financijskim instrumentima može se odvijati izravno ili preko posrednika pa s obzirom na to uloga posrednika je vrlo važna jer omogućuje prijenos financijskog instrumenta na financijskim tržištima između novčano suficitarnih i novčano deficitarnih subjekata. Najpoznatiji financijski instrumenti su svakako dionice i obveznice koje su dugoročni financijski instrumenti i spadaju u instrumente tržišta kapitala. Uz njih također postoje i instrumenti tržišta novca, odnosno kratkoočni financijski instrumenti koji su u odnosu na instrumente tržišta kapitala manje rizični, ali bez obzira na to sa sobom nose određene rizike. S obzirom na to da su dionice i obveznice najpoznatiji financijski instrumenti najveći naglasak je upravo na njima. Kod ulaganja u dionice i obveznice važno je razumjeti kako se tretiraju u računovodstvenom smislu. Prilikom ulaganja u dionice razlikuju se dvije računovodstvene metode za praćenje ulaganja i prihoda od ulaganja u dionice, a to su metoda troška ulaganja i metoda udjela, a njihova primjena ovisi o postotku dionica koje ulagač stječe, razlikuju se tri opcije. Ako ulagač stječe do 20% ukupno emitiranih dionica primjenjuje se metoda troška ulaganja. Metoda udjela se primjenjuje ako ulagač stekne više od 20% ukupno emitiranih dionica, odnosno ako ulagač stekne između 20% i 50% od ukupno emitiranih dionica. Najatraktivnije mjesto trgovanja dionicama, obveznicama i ostalim vrijednosnim papirima su burze. Na Zagrebačkoj burzi je danas uvšteno više od 150 društva, usporedi li se to s brojem društva na najvećoj svjetskoj burzi NYSE na kojoj kotiraju vrijednosni papiri više od 2.300 dioničkih društava razlika je jako velika, ali bez obzira na veličinu burze uvijek se pojavljuju oscilacije u prometu, određeni porasti i padovi prometa. Podaci o prometu vrlo su važni za ulagače, dionička društva, ali i potencijalne investitore. Redovitom analizom podataka moguće je predvidjeti kretanje prometa i očekivati moguće oscilacije.

**IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU**

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, IVANA BRADČO (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom FINANCIJSKI INSTRUMENTI NA TRŽIŠTIMA KAPITALA I NOVCA (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

Ivana Bradčo
(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, IVANA BRADČO (ime i prezime) neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom FINANCIJSKI INSTRUMENTI NA TRŽIŠTIMA KAPITALA I NOVCA (upisati naslov) čiji sam autor/ica.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

Ivana Bradčo
(vlastoručni potpis)

8. LITERATURA

Knjige:

- [1] Hladika M., Matovina H., Perčević H.: Računovodstvo financijskih instrumenata, Zagreb, 2017.
- [2] Tomić B.: Financijski instrumenti i izvedenice, Zagreb, 2016.
- [3] Orsag S.: Vrijednosni papiri, Investicije i instrumenti financiranja, Sarajevo, 2011
- [4] C. Van Horne J.: Financijsko upravljanje i politika, Zagreb, 1993.
- [5] Vidučić Lj., Pepur S., Šimić Šarić M.: Financijski Menadžment, Zagreb, 2018.
- [6] Orsag S.: Vrijednosni papiri, Sarajevo, 2003.
- [7] Gulin D., Idžojtić I., Mrša J., Sirovica K., Spajić F., Vašiček V., Žager L.: Računovodstvo trgovačkih društava uz primjenu MSFI/MRS i poreznih propisa, Zagreb 2006.
- [8] Gulin D., Perčević H.: Financijsko računovodstvo, Zagreb, 2017.

Internet izvori:

- [9] <http://studentski.hr/system/materials/c/65ca95e44d0573e39dd7b3328adfdbae1d74892.zip?1439380035>, dostupno 25.04.2019.
- [10] <https://www.hanfa.hr/getfile.ashx/?fileId=42497>, dostupno 13.05.2019.
- [11] <http://www.muzej-rijeka.hr/online-arhiva/akvizicije-2006-2010/zbirka-numizmatike.html>, dostupno 15.05.2019.
- [12] <https://www.aukcije.hr/prodaja/Numizmatika/Novcanice/Bonoviobveznicedionice/255/oglas/Obveznice-4-X-100-Dinara-za-izgradnju-tunela-U%C4%8Dka-SR-Hrvatska/2761164/>, dostupno 15.05.2019.
- [13] <http://studentski.hr/system/materials/c/65ca95e44d0573e39dd7b3328adfdbae1d74892.zip?1439380035>, dostupno 25.04.2019.
- [14] <http://www.mfin.hr/adminmax/docs/Pravila%20i%20uvjeti%20aukcije%20trezorskih%20zapisa12.pdf>, dostupno 04.06.2019.
- [15] <http://old.hnb.hr/propisi/odluke-centralno/h-odluka-o-bz-hnb-a.pdf>, dostupno 04.06.2019.
- [16] <https://hrcak.srce.hr/file/294567>, dostupno 04.06.2019.
- [17] <http://www.hnb.hr/o-nama/zastita-potrosaca/informacije-potrosacima/bitne-informacije/kamate>, dostupno 16.05.2019.
- [18] <http://zse.hr/default.aspx?id=26>, dostupno 13.05.2019.

Popis slika

Slika 2.1 Djelovanje financijskog sustava.....	2
Slika 3.1 Dionica.....	9
Slika 3.2 Obveznica.....	14

Popis tablica

Tablica 5.1 Knjiženje obveznica.....	23
Tablica 5.2 Knjiženje dionica.....	25
Tablica 5.3 Knjiženje komercijalnih zapisa.....	26
Tablica 5.4 Knjiženje trezorskih zapisa.....	27
Tablica 6.1 Promet Zagrebačke burze u prvom tromjesečju 2019.....	31
Tablica 6.2 Promet Zagrebačke burze u travnju 2019.....	32
Tablica 6.3 Promet Zagrebačke burze od siječnja 2019. do travnja 2019.....	37

Popis grafičkih prikaza

Grafički prikaz 6.1 Promet Zagrebačke burze u prvom tromjesečju 2019.....	31
Grafički prikaz 6.2 Sveukupni promet u travnju 2019. godine.....	33
Grafički prikaz 6.3 Promet dionicama u travnju 2019. godine.....	34
Grafički prikaz 6.4 Promet obveznicama u travnju 2019. godine.....	35
Grafički prikaz 6.5 OTC promet u travnju 2019. godine.....	36
Grafički prikaz 6.6 Promet Zagrebačke burze od siječnja 2019. do travnja 2019.....	37
Grafički prikaz 6.7 OTC promet od siječnja 2019. do travnja 2019.....	38